

תפ"ח 9741/11/14 - מדינת ישראל נגד יצחק כהן

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

תפ"ח 9741-11-14 מדינת ישראל נ' כהן(עציר)

לפני כב' השופטת שרה דותן - אב"ד

כב' השופט מרדכי לוי

כב' השופט ירון לוי

המאשימה

נגד

הנאשם

מדינת ישראל ע"י ב"כ עו"ד שירי רום

יצחק כהן (עציר) ע"י ב"כ עו"ד אורי קינן

הכרעת דין

כבוד השופט ירון לוי:

פתח דבר

1. בבוקר יום ה-16.10.14, מעט לפני השעה 7:00, סיים הנאשם לשתות משקה חם, הטמין סכין מטבח במכנסיו, ירד אל קומת הלובי בבית הדירות שבו התגורר והמתין בפתח המעלית. עם פתיחת דלתות המעלית זיהה הנאשם את שכנו, דורון יודלביץ ז"ל (להלן: "המנוח"). הנאשם שלף את הסכין, דקר את המנוח מספר פעמים ושב לדירתו, כשהוא מותיר את המנוח שכוב על הארץ, מתבוסס בדמו.

דקירה שדקר הנאשם בלבו של המנוח הובילה למותו.

בשובו אל דירתו, שטף הנאשם את הסכין שהייתה מגואלת בדם המנוח, הניחה במגירה וכיבס ביד את החולצה ואת הגופייה אותן לבש באותו בוקר (להלן גם: "ההתרחשות" או "אירוע ההמתה").

העבירות

2. על יסוד העובדות המתוארות לעיל, יוחסו לנאשם בכתב האישום העבירות הבאות:
א. רצח, עבירה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: "החוק").

ב. שיבוש הליכי משפט, עבירה לפי סעיף 244 לחוק.

ג. השמדת ראיה, עבירה לפי סעיף 242 לחוק.

גדר המחלוקת

עמוד 1

3. אין חולק כי במעשיו, הביא הנאשם למות המנוח.

עוד מוסכם כי קיימת סבירות גבוהה שבזמן המעשה, כמו גם בשנים שקדמו לו, סבל הנאשם מהפרעה דלוזיונלית מתמשכת, בעטיה חש כי המנוח ממרר את חייו, בדרכים שונות, ובמיוחד באמצעות שריטות חוזרות של רכבו.

המחלוקת מתמקדת בשאלה כפולה - האם יש בהפרעה הדלוזיונלית בה לוקה הנאשם, כדי להקים לו הגנת אי שפיות (להלן: "סייג אי השפיות"), לפי סעיף 34 לחוק, ולמצער, כדי להצדיק ענישה מופחתת, בהתאם לסעיף 300א(א) לחוק?

4. המאשימה - בהתבסס על מכלול הראיות - ובראשן חוות דעתם של הפסיכיאטרים מטעם הפסיכיאטר המחוזי, פרופ' ברק, ד"ר פלופסקי וד"ר טדג'ר (בימ"ש/2) וחוות הדעת המומחית מטעם בית המשפט, הפסיכיאטרית ד"ר יהלום (בימ"ש/4) - סבורה כי הנאשם פעל במודעות מלאה למעשיו ותוך שליטה בהם. זאת, באופן המקעקע את טענת ההגנה לתחולת סייג אי השפיות או להצדקת ענישה מופחתת.

ואילו ההגנה - בהתבסס על חומר הראיות, ובמיוחד על חוות דעתו של המומחה מטעמה, הפסיכיאטר ד"ר פוקס (נ/3) - סבורה כי בעת ביצוע העבירה היה הנאשם חסר יכולת של ממש להימנע מביצוע המעשים. לחילופין ובנוסף, טען הסנגור כי בעת ההתרחשות לנאשם לא הייתה יכולת להבחין בין טוב לרע. משכך, עתר הסנגור לקבוע כי הנאשם נעדר אחריות פלילית למעשים שביצע, או, לכל הפחות, לקבוע כי יש הצדקה לענישה מופחתת בעניינו.

רקע

כללי

5. הנאשם, יליד 1936, נשוי ואב לחמישה ילדים בוגרים, נולד בסוריה ועלה עם משפחתו לישראל בשנת 1961. הנאשם אינו יודע קרוא וכתוב, ובמשך השנים עבד במפעל אלומיניום, בעבודות מזדמנות, ובבניין. מאז מלאו לו כ-53 שנים, הנאשם אינו עובד.

בשנים האחרונות, מאז בגרו ילדיו, התגורר הנאשם עם רעייתו. ממכלול העדויות עולה כי מערכת היחסים בין בני הזוג לא הייתה אידאלית. בנו הצעיר של הנאשם תיאר בעדותו כי הנאשם ורעייתו התגוררו שנים ארוכות בחדרים נפרדים, קיימו ביניהם תקשורת מעטה, וכי הנאשם נהג להקניט את רעייתו, לצעוק עליה, ולכנותה בכינויי גנאי (עמ' 57 לפרוטוקול). לאורך השנים קינא הנאשם לרעייתו, וחשד, באופן לא מבוסס, כי היא מנהלת קשרים עם גברים זרים. בשל קנאתו לרעייתו נהג הנאשם לעקוב אחר מעשיה, להתדפק על דלת חדרה כשהייתה נעולה, להקניט אותה ולהטריד את מנוחתה (עמ' 62 לפרוטוקול, שורות 18-25; עמ' 75 לפרוטוקול). הנאשם ובנו סיפרו על מקרה, שהתרחש מספר שנים לפני אירוע ההמתה, בו התלוננה רעיית הנאשם במשטרה על התנהגותו, והנאשם הורחק מהבית למשך שבועיים (עמ' 58 לפרוטוקול, שורות 9-19; עמ' 80 לפרוטוקול, שורות 13-23).

הנאשם, שלא עבד, היה תלוי בזוגתו לפרנסתו. בעדותו הסביר הנאשם כי בחר שלא להתגרש מרעייתו שכן "איך אני אחיה ללא איתה, איפה אני אלך לגור?" (עמ' 75 לפרוטוקול, שורות 2-3). מעדות בנו של הנאשם, ומהודעתו

במשטרה של אחד השכנים, עולה כי רעיית הנאשם הייתה אמונה על תחזוקת הבית ועל ניהולו, היא גם זו שתיווכה והרגיעה את הרוחות בסכסוך השכנים, שבין הנאשם לבין המנוח (עמ' 61 לפרוטוקול, שורות 9-16; עמ' 62 לפרוטוקול, שורה 22; ת/47).

יחסי הנאשם והמנוח

6. הנאשם והמנוח התגוררו בשכנות משך כ-24 שנים, מאז עבר הנאשם, עם משפחתו, להתגורר בבניין שבו התגורר המנוח, ברחוב השרון 32 בהרצליה. בסמוך למעבר, התגלע סכסוך שכנים בין הנאשם לבין המנוח, ששימש כראש ועד הבית. הסכסוך נסב סביב התנגדות המנוח להתקנת מזגן חלון בדירת הנאשם. יחסי השכנות בין הנאשם לבין המנוח היו מתוחים לאורך השנים. לאחר הויכוח בעניין התקנת המזגן, סבר הנאשם כי המנוח נהג לשרוט את רכבו באמצעות "מכשירים חדים", ועשה זאת פעמים רבות (ת/17ג, עמ' 4-5). הגם שאף לשיטתו, מעולם לא ראה הנאשם את המנוח שורט את רכבו, הוא היה משוכנע כי המנוח הוא האחראי לשריטות ברכבו (עמ' 70-71 לפרוטוקול). בנוסף, סבר הנאשם כי המנוח מעל בכספי ועד הבית, ובאופן כללי, ביקש להתנכל לנאשם ולמרר את חייו (עמ' 74 לפרוטוקול).

שכנים בבניין ציינו בהודעותיהם במשטרה, שהוגשו בהסכמה, כי בין הנאשם לבין המנוח התעוררו ויכוחים סביב מנהגו של המנוח להאכיל חתולי רחוב, באופן שהפריע לנאשם; ביחס למנהגו של הנאשם לרחוץ את רכבו בצניור המים של הבניין, באופן שהפריע למנוח, וכן בענייני חנייה (ת/47, ת/49).

במהלך השנים הגיש הנאשם שתי תלונות במשטרה נגד המנוח, בטענה שהמנוח שרט את רכבו. התלונה הראשונה הוגשה בשנת 2008 ונסגרה בעילת "עבריון לא נודע" (ת/32). התלונה השנייה הוגשה שלושה ימים לפני יום האירוע, ביום 13.10.16 (ת/32).

גם המנוח סבר כי הנאשם פוגע או עשוי לפגוע ברכבו, ולפיכך התקין מצלמת אבטחה שצילמה את הרכב (הודעת חברתו של המנוח במשטרה, ת/46, עמ' 2). הנאשם העיד בבית המשפט, כי נמנע משריטת רכבו של המנוח, למרות ששקל לעשות כן, בשל התקנת המצלמה (עמ' 86 לפרוטוקול, שורות 31-34). בשנת 2009 הגיש המנוח תלונה במשטרה נגד הנאשם, בטענה שתקף אותו במהלך ויכוח בעניין נהלים בבניין המשותף. התלונה נסגרה מחוסר עניין לציבור (ת/33).

כפי שעולה מעדויות הנאשם ובנו (עמ' 82, 87, 61 לפרוטוקול) ומהודעות שכנים במשטרה (ת/47, ת/49), במועד לא ידוע, פנה המנוח לעורך דין שניסח עבורו מכתב התראה לפני פתיחה בהליכים משפטיים נגד הנאשם, בטענה כי האחרון גרם לנזק לרכבו של המנוח. בתיווכה של רעיית הנאשם, שהעבירה למנוח סכום כסף לא ידוע, נערך מפגש פיוס בין הנאשם לבין המנוח. המנוח בחר שלא להמשיך בהליכים משפטיים, אולם היחסים בין השניים נותרו רוויי מתחים.

סכסוך השכנים המתואר, בין הנאשם לבין המנוח, היה משמעותי ביותר עבור הנאשם, שחש, כדבריו, שהמנוח "החזיק **שנאה כלפיי**" (עמ' 70 לפרוטוקול, שורה 17). הנאשם תיאר כי כשהבחין בשריטות ברכבו "הרגשתי כאבים, הרגשתי ממש כאבים, היה כואב לי ואני כל לילה הייתי בוכה בלילה" (עמ' 72 לפרוטוקול, שורות 6-7). לתחושת הנאשם "הוא (המנוח - י.ל.) גרר אותי למעשה הזה. אני סבלתי ממנו שנים רבות והוא גמר אותי, פשוט הוא גרר אותי לעשות את זה. אני הרגשתי (צ"ל הרגתי - י.ל.) אותו פעם אחד הוא הרג אותי 30 שנה. אני כל יום שני וחמישי

רואה נזקים באוטו, והיה כואב לי, היה שורף לי הלב שלי" (עמ' 73 לפרוטוקול, שורות 7-10).

ההתרחשויות לפני אירוע ההמתה

7. תיאור ההתרחשות העובדתית, סמוך לפני אירוע ההמתה, נסמך, במידה רבה, על דברי הנאשם בהודעותיו במשטרה ובעדותו בבית המשפט. בדברי הנאשם, תיאורים עובדתיים סותרים, בפרטים שוליים, שאין להם כל השלכה על ההכרעה בשאלות השנויות במחלוקת. מטעם זה, ככל הנראה, אף ההגנה לא ייחסה משמעות לסתירות זניחות אלה ולא התייחסה אליהן בסיכומיה, וטוב שכך עשתה (כך, למשל, האם בבוקר האירוע שתה הנאשם כוס קפה או תה; האם, באותו בוקר, יצא הנאשם לחניון כדי לעשן, כדי לפתוח את ברז המים או כדי להשליך את האשפה).

בכפוף לסתירות שוליות אלה, מכלל דברי הנאשם - בהודעותיו במשטרה ומעדותו בבית המשפט - מצטיירת תמונה סדורה וקוהרנטית של ההתרחשויות העובדתיות, בימים שקדמו לאירוע ההמתה, וביום האירוע, המתיישבת עם הראיות שהוגשו בהסכמה, כפי שיפורט להלן.

ההתרחשויות בימים שקדמו לאירוע ההמתה

8. בעשרת הימים שקדמו לאירוע ההמתה (להלן: "האירוע") שהה הנאשם לבדו בביתו, כשרעייתו שהתה בחו"ל. כ-4 ימים לפני יום האירוע הבחין הנאשם בשריטה חדשה ברכבו. למחרת, פנה הנאשם לתחנת המשטרה לצורך הגשת תלונה נגד המנוח (ת/32, מיום 13.10.14).

מעדות בן הנאשם עולה כי הודיע לאביו שבכוונתו לבקרו, במהלך הזמן שבו תכנן הנאשם לגשת לתחנת המשטרה, לצורך הגשת התלונה. הנאשם, שלרוב נהג להישאר בבית כשבנו ביקש לבקרו, הודיע לבנו כי יעדר מהבית בשל סידורים. בדיעבד, הבין הבן כי הנאשם הסתיר ממנו את כוונתו להגיש תלונה במשטרה נגד המנוח, בידעו כי הבן ינסה להניאו מכך (עמ' 60 לפרוטוקול, שורות 5-27).

השתלשלות העניינים בבוקר האירוע

9. ההשתלשלות העובדתית בבוקר האירוע, אינה שנויה במחלוקת, למעט נושא אחד - העיתוי בו הבחין הנאשם בשריטה האחרונה ברכבו.

לטענת ההגנה, הנאשם הבחין בשריטה חדשה ברכבו בבוקר האירוע.

טענה זו מבוססת על הודעת הנאשם במשטרה מיום 3.11.14, לפיה: "ביום של הרצח ירדתי בבוקר לפתוח את המים [...] וראיתי שדורון קילף לי את כל הידית" (ת/29ג', עמ' 12, שורות 27-28, 39). או אז "עליתי למעלה, לקחתי סכין ועשיתי את זה" (ת/29ג', עמ' 13, שורה 10).

לטענת הסנגור, גילוי השריטה החדשה ברכב, הווה רגע שיא עבור הנאשם, שבאותו שלב נותר חסר יכולת להימנע ממעשיו, ולהבחין בין טוב ורע.

10. לגרסת המאשימה, הפעם האחרונה שבה הבחין הנאשם בשריטה ברכבו הייתה ביום שקדם להגשת התלונה במשטרה.

טענת המאשימה מבוססת על הודעות הנאשם בחקירתו במשטרה ביום האירוע (ת/ב3; ת/ב17), על שחזור שנערך בצהרי יום האירוע (ת/ב20), ועל עדות הנאשם בבית המשפט (עמ' 88-89 לפרוטוקול). לטענת המאשימה, המתת המנוח תוכננה על ידי הנאשם, מבעוד מועד, ולא הייתה תולדה של אובדן שליטה רגעי.

11. במחלוקת עובדתית זו - לאחר שבחנתי את כלל הראיות הרלוונטיות ואת טענות הצדדים - מעדיף אני את גרסת המאשימה. גרסה זו מתיישבת עם מכלול הראיות, עם מרבית הודעות הנאשם במשטרה, פרט להודעה מיום 3.11.14 (ת/ג'29), ועם עדותו בבית המשפט. בהודעותיו במשטרה, כמו גם בעדותו בבית המשפט, תאר הנאשם כיצד גילה שריטה חדשה ברכבו, ימים לאחר צביעת צדו הימני של הרכב, וקשר גילוי זה עם פנייתו למשטרה ביום 13.10.14 (עמ' 88-89 לפרוטוקול; ת/2, עמ' 7). כן תיאר הנאשם, לפרטי פרטים, כיצד גבר בו כעסו בבוקר יום האירוע: **"שתיתי כוס תה ... ולא יכלתי להחזיק את העצבים שלי. נזכרתי בכל ... כל הנזקים שעשה לי ... למכוניות, לא אחד ולא שניים ... וירדתי עם סכין"** (ת/ג'17, עמ' 11, שורות 5-18; ת/20, עמ' 2). בכל הודעות הנאשם במשטרה (פרט ל-ת/ג'29), בעדות הנאשם בבית המשפט, כמו גם בתיאור האירוע כפי שמסר הנאשם לרופאים החתומים על חוות הדעת שהוגשו לבית המשפט (בימ"ש/4, עמ' 6-7; בימ"ש/2, עמ' 6-7), לא נמצא זכר לטענת הנאשם בדבר גילוי שריטה חדשה בבוקר יום האירוע, שבעקבותיה שב הנאשם לדירתו, נטל סכין ויצא לבצע את מעשה ההמתה.

איני מוצא סיבה להעדיף את גרסתו הכבושה של הנאשם, בהודעתו במשטרה מיום 13.10.14 (ת/ג'29), על פני הגרסה שמסר בכל ההזדמנויות האחרות, כפי שפורט לעיל.

יוטעם כי בכלל הודעות הנאשם במשטרה, ניתן לזהות טענות עובדתיות לא מבוססות, עליהן לא חזר הנאשם בשלבים מאוחרים יותר, או שטענות אלה אינן מתיישבות עם חומר הראיות, באופן שאף ההגנה זנחה אותן. כך, למשל, נזנחו טענת הנאשם כי בעת האירוע נשא המנוח סכין (ת/2); טענתו כי יום לפני האירוע הגיש המנוח נגדו תלונה במשטרה (ת/3, עמ' 11, שורות 3-20); טענתו, במהלך השחזור, כי חברתו של המנוח נמצאה עמו במעלית בזמן הדקירה (ת/20, עמ' 4); והכחשת הנאשם את דקירת המנוח, בהודעותיו במשטרה מיום 21.10.14 (ת/ב'25; ת/ג'26).

לאור כל האמור, התרשמתי היא כי גרסת הנאשם, לפיה, כביכול, בבוקר האירוע הבחין בשריטה חדשה ברכבו - בדומה לטענות אחרות שפורטו שלעיל - אינה מתיישבת עם ניתוח כלל הראיות ואינה משקפת את המציאות.

איני יכול לשלול את האפשרות שגרסה זו היא תולדה של בלבול שאחז במנוח ביום החקירה, או של ניסיון להערים על חוקריו.

גירסת הנאשם

12. מתיאורי הנאשם את יום האירוע, ואת השעות שקדמו לו, עולה כי למעשי הנאשם קדם תכנון. כך, למשל, משנשאל הנאשם במשטרה מתי גמלה בליבו ההחלטה לרצוח את המנוח, השיב: **"הרבה זמן חשבתי על זה. הוא לא הפסיק לי. אוטו אחרי אוטו. אוטו אחרי אוטו ... אני חשבתי שאני ארצח אותו"** (ת/17ג', עמ' 30). במענה לשאלה, מדוע בחר דווקא באותו בוקר לביצוע הרצח, הסביר הנאשם כי **"למה היום זה הזמן שלו, אשתי לא בבית, אף אחד לא בבית..."** (ת/17ג', עמ' 31).

בעדותו בבית המשפט תיאר הנאשם כיצד בערב הרצח התקשה לישון **"כל הלילה לא יכולתי להירדם והייתי בדיכאון חזק"** (עמ' 73 לפרוטוקול, שורות 17-18).

13. לדברי הנאשם, בבוקר האירוע קם עצבני, ששה משקה חם, עישן וחשב על המנוח (ת/20 עמ' 2, שורות 23-27). לדבריו, כשסיים לשתות **"לקחתי את הסכין בשביל ללכת להרוג אותו"** (ב/3, עמ' 5, שורה 39), במטרה **"להתנקם בו, בגלל ללכת להתנקם בו"** (ת/3ב', עמ' 10, שורה 1). הנאשם, שידע כי המנוח נוהג לצאת מביתו, מדי יום בסביבות השעה 7:00, הטמין את הסכין במכנסיו, כיסה אותה בחולצתו, וירד אל לובי הבניין (ת/17ג', עמ' 12). בלובי הבניין הבחין הנאשם כי המעלית נמצאת בקומת הקרקע ויצא למספר דקות אל חניית הבניין (ת/20ב' עמ' 3-4). לאחר שובו לחדר המדרגות, הבחין הנאשם כי המעלית נמצאת בתנועה. עם פתיחת דלתות המעלית זיהה הנאשם את המנוח ושאל אותו **"אתה היית במשטרה?"** מבלי להמתין לתגובה דקר הנאשם את המנוח מספר פעמים בפלג גופו העליון ובפניו (ת/20ב', עמ' 5-6). לדברי הנאשם, במהלך התקיפה ניסה המנוח להתגונן באמצעות דלי שאחז בידיו, ואמר לנאשם כי בכוונתו להזמין משטרה (ת/17ג', עמ' 17-18; ת/20ב' עמ' 6). בשלב זה, הותיר הנאשם את המנוח מתבוסס בדמו בחדר המדרגות וחזר לדירתו.

ראיות חיצוניות

14. תיאור עובדתי זה של אירוע ההמתה, העולה מהודעות הנאשם במשטרה ומעדותו בבית המשפט, משתלב במכלול הראיות האובייקטיביות שהוגשו בהסכמה, ובהן: דו"ח בדיקת זירת העבירה, והתמונות המצורפות לו, מהם ניתן ללמוד על מיקום גופת המנוח בלובי הבניין, סמוך למעלית, על מיקום הדקירות בגוף המנוח, ועל פח האשפה שנמצא לצד המנוח (ת/59); חוות דעת מומחה לרפואה משפטית, ד"ר ר' נחמן, המלמדת, מעבר לקביעת סיבת המוות, כי הסכין שנתפסה אצל הנאשם, או אחרת דומה לה, יכולה הייתה לגרום לכל הדקירות שנמצאו בגופת המנוח (ת/41); חוות דעת נוספת של ד"ר ר' נחמן, ממנה עולה כי עיקרי שחזור הרצח על ידי הנאשם עולים בקנה אחד עם הנזקים שהתגלו אצל המנוח, וכי הדגמות הנפת הסכין, בעת הדקירות, מתיישבות, אחת לאחת, עם תעלות הדקירות שנמצאו בגוף המנוח (ת/42); סרטונים שהורדו ממכשיר ה-DVR בדירת המנוח, המתעדים את הנצפה במצלמות האבטחה שהתקין בבניין. בסרטונים נצפה הנאשם בבוקר יום האירוע, בשעה 6:45, עומד ליד הכניסה האחורית לבניין, רוכן באופן שמזכיר תנועת הצצה (ת/37, ת/36). בשעה 7:05 נראים אורות רכב הקורבן מהבהבים מספר פעמים ברציפות (ת/37, ת/36). ההבהובים המצביעים, ככל הנראה, על המאבק שהתרחש בין הנאשם לבין המנוח בלובי הבניין (ת/38).

מעשי הנאשם לאחר אירוע ההמתה

15. לאחר דקירת המנוח שב הנאשם לדירתו. הנאשם רחץ במים את הסכין, שהייתה מגואלת בדם המנוח, ניגבה, והניחה במגירה במטבח דירתו (ת' 17ג', עמ' 19-20). הנאשם ניגש לשולחן בדירתו, שם הכין מבעוד מועד כוס מים וכדורים שונים, מרביתם כדורי אקמול לטיפול בצינון, ונטל מספר כדורים, לדבריו, במטרה לסיים את חייו "לקחתי כדורים ורציתי להתאבד ... לא רציתי שיסבלו ילדים שלי" (ת/20ב', עמ' 10, שורות 38-39; ת/3, עמ' 3, שורות 7-9; מגיליונו הרפואי של הנאשם, שנלקח לבדיקה רפואית בהמשך אותו יום עולה כי הנאשם נטל בין 15 ל-20 כדורים (ת/10)). בעודו שוהה בדירתו, שמע הנאשם התקהלות שכנים בחדר המדרגות, אך לא יצא מהדירה (ת/19ג', עמ' 19). לאחר מכן, נשכב הנאשם לנוח במיטתו. כעבור זמן קצר, קם הנאשם, כיבס את החולצה ואת הגופייה, אותן לבש בעת האירוע, ותלה אותן לייבוש (ת/19ג', עמ' 22). בשלב מסוים, פתח הנאשם את דלת דירתו וביקש לצאת, אולם, שוטרים שהגיעו למקום, הורו לו שלא לעזוב את דירתו. לאחר מכן, כשנכנסו השוטרים לדירת הנאשם במטרה לחוקרו, מצאוהו תולה לייבוש חולצה אותה סיים לכבס בכיור (ת/1, דו"ח פעולה).

סייג אי שפיות הדעת

16. סייג אי שפיות הדעת, המוגדר בסעיף 34 לחוק, קובע כדלקמן:

"לא ישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם, בשעת המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו או בשל ליקוי בכושרו השכלי, היה חסר יכולת של ממש-
1. להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או
2. להימנע מעשיית המעשה".

חזקה היא, הקבועה בסעיף 34 לחוק, כי מעשה שעשה אדם נעשה בגדר השפיות, כאשר העושה מתכוון למעשי ומודע לתוצאותיהם. חזקה זו ניתנת לסתירה, ודי לנאשם כי יעורר ספק סביר להתקיימותה, על מנת לסותרת. היה והניח הנאשם תשתית ראייתית, המעוררת ספק סביר בדבר תחולת סייג אי שפיות הדעת בעניינו, עובר הנטל אל המאשימה, להסיר את הספק:

"לעניין הנטל להוכיח את תנאי סייג אי השפיות, יש להפנות לסעיף 34כב(ב) הקובע, כי 'התעורר ספק סביר שמא קיים סייג לאחריות פלילית, והספק לא הוסר, יחול הסייג' ולסעיף 34ה, לפיו 'מלבד אם נאמר בחיקוק אחרת, חזקה על מעשה שנעשה בתנאים שאין בהם סייג לאחריות פלילית'. צירוף שני הסעיפים מעיד, כי על הנאשם להניח תשתית ראייתית מספקת ברמה שמתירה ספק סביר, לפחות, בדבר התקיימות תנאי של הסייג, ואילו המשיבה היא שנושאת בנטל השכנוע, להסיר את קיומו של הספק, ככל שזה מתעורר"

(ע"פ 3617/13 טייטל נ' מדינת ישראל (28.6.16), פסקה 28, להלן: "פרשת טייטל").

17. חשוב להדגיש כי לא די בהוכחת קיומה של מחלת נפש בעת ביצוע המעשים על מנת לפטור את חולה הנפש מאחריות פלילית למעשיו. סייג אי שפיות הדעת יחול רק במקרים שבהם שללה מחלת הנפש את יכולתו של חולה הנפש לגבש מחשבה פלילית:

"העילה לפטור מאחריות פלילית איננה, איפוא, היותו של מבצע המעשה חולה במחלת-נפש, אלא אי-יכולתו של החולה לגבש בעטייה של מחלתו מחשבה פלילית, ובאין מחשבה פלילית לא מתבצעת עבירה. חולה במחלת-נפש אחראי למעשיו ככל אדם. והוא לא ישא באחריות פלילית רק אם יניח תשתית ראייתית המעלה ספק סביר, כי מחלת הנפש שבה הוא חולה שללה את יכולתו לגבש כוונה פלילית, כמפורט בסעיף 34 הנ"ל."

(ע"פ 7761/95 אבו חמאד נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(3), 245).

התנאים לתחולת סייג אי שפיות הדעת

18.

על מנת להיכנס לגדרי סייג אי שפיות

הדעת, יש להוכיח התקיימותם של שלושה תנאים מצטברים: ראשית, כי הנאשם סבל ממחלה נפשית או מליקוי בכושרו השכלי בעת ביצוע המעשים; שנית, כי היה חסר יכולת של ממש להבין את מעשיו או את הפסול במעשים או להימנע מהם; ולבסוף, יש להוכיח קיומו של קשר סיבתי בין המחלה או הליקוי, לבין חוסר היכולת כאמור (ע"פ 8280/05 בחטרזה נ' מדינת ישראל (11.8.11), פסקה 13, להלן: **"עניין בחטרזה"**; ע"פ 7010/09 אבשלומוב נ' מדינת ישראל (5.7.12) פסקה 18, להלן: **"עניין אבשלומוב"**).

חוות הדעת שעמדו בפני בית המשפט

19. בבוא בית המשפט להכריע אם מתקיים במקרה נתון סייג אי השפיות, יבחן את מכלול הראיות העומדות בפניו, ובראשן, חוות הדעת הפסיכיאטריות שהוגשו לו, ועדויות המומחים בבית המשפט, כאשר:

"בית המשפט הוא הפוסק האחרון בשאלות אלה, והוא רשאי לבור בין חלקי חוות הדעת, לאמץ ולבכר חלקים ממנה ולדחות חלקים אחרים" (עניין אבשלומוב, פסקה 38).

ברוח זו, נפסק כי:

"עולם הפסיכיאטריה, מעצם טיבו, אינו עולם של שחור ולבן, אלא פעמים רבות עולם של הלכי נפש וסערות נפש, מנעדים וספקטרומים, עוצמות ותנודות. לעומתו, המשפט הפלילי הוא דיכוטומי, וחותר להכרעה בינארית. הממשק בין תחום רפואת הנפש למשפט

הפילי עשוי לטמון בחובו מתח, ובידי בית המשפט מסורה המלאכה לפרק את המתח האמור, ככל שהדבר אפשרי, להכיל את המורכבות של שני התחומים, 'לתרגם' את הממצאים הפסיכיאטריים לשפה משפטית ולהחיל בהתאם את הכללים המשפטיים הרלוונטיים. הקביעה הסופית אם מבצע העבירה חוסה תחת הסייג של סעיף 34 לחוק העונשין מסורה לבית המשפט ולא למומחי הנפש ... ובית המשפט הוא שמעצב בפסיקתו את גבולות סייג אי השפיות, תוך מתן משקל לרפואת הנפש ולשיקולים של מדיניות משפטית."

(ע"פ 6570/16 אריה סופיצייב נ' מדינת ישראל (18.12.16) פסקה 8, להלן: "עניין סופיצייב").

בטרם בחינת התקיימות התנאים לתחולת סייג אי שפיות הדעת בענייננו, יוצגו להלן, בתמצית, עיקרי חוות הדעת הפסיכיאטריות שהוגשו לבית המשפט.

חוות דעתם של פרופ' ברק, ד"ר טדג'ר וד"ר פלופסקי (בימ"ש/1, בימ"ש/2)

20. מטעם התביעה הוגשו שתי חוות דעת הפסיכיאטר המחוזי, החתומות על ידי פרופ' יורם ברק, ד"ר שלי טדג'ר, וד"ר איגור פלופסקי. חוות הדעת, מיום 21.12.14 (בימ"ש/1) ומיום 8.2.15 (בימ"ש/2), זהות זו לזו, פרט להרחבה בעניין כשירותו המהותית של הנאשם (עמ' 7 לחוות הדעת בימ"ש/2).

21. מסקנות שתי חוות הדעת הן כי הנאשם סובל מהפרעה דלזיונלית מתמשכת, וכן בולטים בהתנהגותו קווים אישיותיים אנטי סוציאליים.

ביחס לעבירות בהן הואשם, נמצא כי הנאשם מבין כי הוא בר-עונשין, ומשוכנע שפעולותיו נבעו מצורך ב"נקמה טבעית". הנאשם מגלה הבנה כללית של המערכת המשפטית - מבין כי המבצע עבירת רצח ייעצר, וכי יתנהל כנגדו הליך משפטי שבסופו יענש בהתאם להחלטת בית המשפט. עוד נמצא כי הנאשם מבין את ההליך המשפטי, יכול להיעזר בעורך דינו, ומסוגל לשאת בעונש.

באשר לכשירותו המהותית של הנאשם, הסיקו המומחים כי הנאשם הבין את המעשה שעשה ואת הפסול בו, ויכול היה להימנע מעשיית המעשה, וזאת למרות המחלה הדלזיונלית ממנה סובל עשרות שנים.

כן נמצא כי שיפוט הנאשם תקין, פרט לגרעין הדלזיונלי, היינו מחשבות שווא של בגידה כלפי רעייתו ורדיפה כלפי המנוח.

22. חוות דעת הפסיכיאטר המחוזי (בימ"ש/1 ובימ"ש/2) מבוססת על מגוון רחב של מקורות, ובין היתר: הסתכלות הצוות הסייעודי במחלקה במרכז הרפואי לבריאות הנפש ע"ש י. אברבנאל, בבת ים, משך כחודש וחצי (עמ' 31 לפרוטוקול); אנמנזה והטרואנמנזה שנלקחה מבני משפחת הנאשם - רעיית הנאשם, בנו י. ובתו ד.; בדיקות קליניות; טסטים דיאגנוסטיים שבוצעו באשפוז במחלקה ע"י פסיכולוגית קלינית מתמחה, גב' טל ורד, בהדרכת פסיכולוגית קלינית בכירה, גב' אורית עמיר; עיון בתיקו הרפואי של הנאשם ובו הבדיקות הפסיכיאטריות שנערכו לנאשם בבית

המעצר בימים 18.10.14, 19.10.14, 6.11.14, 11.11.14; צפייה בסרטון שחזור הרצח מיום 16.10.14 ובחקירת הנאשם מיום 27.10.14; וכן עיון בפרוטוקולי בית המשפט בעניין הנאשם ובכתב האישום שהוגש נגדו.

חוות דעת מומחה ההגנה - ד"ר פוקס (נ/3)

23. מטעם ההגנה הוגשה חוות דעת מומחה, הפסיכיאטר ד"ר מנדל פוקס.

ד"ר פוקס מצא כי הנאשם סובל ממחלה דלזיונלית מסוג רדיפתית קבועה וממושכת. ד"ר פוקס סבר כי שיפוט ובוחרן המציאות של הנאשם פגומים, בשל מחלתו הנפשית הפסיכוטית הדלזיונלית, שגרמה למחשבות שווא כלפי השכן ש"מרמר לו את החיים" (נ/3). לאחר פניותיו החוזרות של הנאשם למשטרה, גרמו מחשבות השווא להחלטה מעוותת, פסיכוטית, להמית את המנוח. לכן, הסיק ד"ר פוקס, כי הנאשם לא היה מסוגל להבדיל בין טוב לרע בהקשר למעשה ההמתה, בעת ביצועו.

24. חוות הדעת מבוססת על בדיקה שנערכה לנאשם ביום 3.6.15 בבית המעצר בתל אביב, שנמשכה כשעה; עיון בפרוטוקולים של ישיבות בית המשפט ובכתב האישום; הודאות הנאשם במשטרה מימים 11-27.10.14, 3.11.14 (הטעות בציון מועד החקירה - הקודם ליום האירוע - במקור - י.ל.); בדיקות פסיכיאטריות של רופא המעצר מימים 18.10.14, 11.11.14; בדיקה פסיכיאטרית שערך לנאשם ד"ר ברומברג, מיום 13.10.14; בדיקה פסיכיאטרית שערך לנאשם ד"ר רונן סול, מיום 6.11.14; וחוות הדעת הפסיכיאטריות מאת פרופ' ברק, ד"ר טדגר' וד"ר פלובסקי (בימ"ש/1, בימ"ש/2).

כפי שעלה מעדותו בבית המשפט, ד"ר פוקס לא צפה בשחזור הרצח, ולא קרא את תמלילי חקירות הנאשם במשטרה (עמ' 127 לפרוטוקול). ד"ר פוקס אישר בעדותו, כי במהלך הבדיקה, לא ביקש מהנאשם לתאר את מעשיו ביום האירוע, וכי בקביעת התרחיש העובדתי של אירוע ההמתה, הסתמך על המסמכים שעמדו בפניו, כמתואר לעיל, ובמיוחד על כתב האישום (עמ' 131-132 לפרוטוקול).

חוות דעת המומחית מטעם בית המשפט - ד"ר יהלום (בימ"ש/4)

25. בשלב שמיעת הראיות - לאחר שהודיעה ד"ר טדגר' כי אין ביכולתה לחוות דעתה ביחס לענישה מופחתת לפי סעיף 300א(א) לחוק - מינה בית המשפט, בהסכמת הצדדים, את ד"ר הלה יהלום לחוות דעתה בסוגיה זו. הגם ששאלת הענישה המופחתת תידון בהמשך, חוות דעתה של ד"ר יהלום רלוונטית גם להכרעה בשאלת סייג אי שפיות הדעת.

26. ד"ר יהלום התרשמה כי קיימת סבירות גבוהה שהנאשם לוקה בהפרעה דלזיונלית, כן מצאה כי הנאשם לוקה בהפרעת אישיות אנטי סוציאלית ובריידה קוגניטיבית קלה.

ד"ר יהלום סברה כי הפרעתו הנפשית של הנאשם לא הובילה להגבלה כלשהי ביכולתו להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשיהו, ולא הובילה להגבלה ביכולתו להימנע מעשיית המעשה.

27. חוות דעת ד"ר יהלום מבוססת על בדיקה שערכה לנאשם, ביום 21.2.16, וכן על היקף רחב של מקורות, ובהם: כתב האישום; בקשה למעצר עד תום ההליכים המשפטיים; פרוטוקולי ישיבות בית המשפט מימים: 21.10.15, 15.11.15, 16.11.15, 7.1.16; חוות הדעת הפסיכיאטריות מאת פרופ' ברק, ד"ר טדג'ר וד"ר פלובסקי (בימ"ש/1); חוות דעתו של ד"ר פוקס (נ/3); בדיקות פסיכיאטריות שנערכו לנאשם בימים: 16.10.14, 18.10.14, 6.11.14, 11.11.14; צילומי ותמלולי חקירות הנאשם במשטרה; תמלול שחזור האירוע מיום 16.10.14; תלונות הנאשם במשטרה נגד המנוח; תמליל הודעותיהם במשטרה של רעיית הנאשם, בת המנוח, זוגתו לשעבר של המנוח, ושכנים בבניין.

האם מתקיימים בעניינו תנאי סייג אי שפיות הדעת?

1) האם סבל הנאשם ממחלה נפשית?

28. מחוות דעתם של פרופ' ברק, ד"ר טדג'ר, וד"ר פלופסקי (בימ"ש/1, בימ"ש/2), כמו גם מחוות דעתו של ד"ר פוקס (נ/3), עולה כי הנאשם לוקה בהפרעה דלזיונלית. גם ד"ר יהלום התרשמה, בסבירות גבוהה, כי הנאשם לוקה בהפרעה דלזיונלית (בימ"ש/4).

בנוסף, מצאו פרופ' ברק, ד"ר טדג'ר, וד"ר פלופסקי (בימ"ש/1, בימ"ש/2) וכן ד"ר יהלום (בימ"ש/4), כי הנאשם לוקה בהפרעת אישיות אנטי-סוציאלית, שאין חולק, כי אינה עולה כדי מחלה נפשית לצורך התקיימות סייג אי שפיות הדעת.

29. האם יש באבחנה הקלינית, לפיה לוקה הנאשם בהפרעה דלזיונלית, כדי להביא למסקנה כי הנאשם סובל ממחלה נפשית במובנה המשפטי?

יוטעם כי הסיווג המשפטי של מחלה נפשית אינו זהה בהכרח לסיווג הפסיכיאטרי:

"הסמכות לקבוע אם מחלה מסוימת נכנסת בגדרו של המונח 'מחלת נפש' במובנה המשפטי המצוי בסעיף 34 לחוק העונשין, נתונה בידי בית המשפט, שלו נתון שיקול הדעת להכריע בין עמדות המומחים ... ואמנם, חרף השימוש שעושים פעמים רבות מומחים לפסיכיאטריה במונח 'מחלת נפש' לעניין סעיף 34ח, מדובר במונח בעל אופי משפטי, ולא במונח בעל אופי רפואי, שהסמכות לקבוע אם התקיים לצורך הסעיף, נתונה לבית המשפט על סמך מכלול של שיקולים, וביניהם גם חוות הדעת הרפואיות" (ע"פ 5266/05 זלנצקי נ' מדינת ישראל (22.2.07) פסקה 30, להלן: "פרשת זלנצקי").

30. ברוח זו, נפסק כי שאלת האבחנה הרפואית אינה השאלה המכרעת לקביעת אחריות, וכי על בית המשפט להתמקד דווקא בתסמיני המחלה ובאופן שבו משליכים התסמינים על מסוגלותו של הנאשם לגבש מחשבה פלילית:

"השאלה המרכזית שיש לבחון היא אם-כן, עד כמה שללו תסמיני הליקוי הנפשי שממנו סובל הנאשם את יכולתו לגבש מחשבה פלילית, עד כמה נושא הליקוי אופי פסיכוטי, וזאת תחת בחינת סיווגו של ליקוי במגדירים פסיכיאטריים כמחלת נפש. אם יוכח שהליקוי

מתאפיין בהפרעות נפשיות חמורות המלוות במחשבות שווא ובבלבול נפשי בדרגת חומרה גבוהה, משמע כי מדובר בליקוי בעל אופי פסיכוטי ... ואם יוכח כי בשל ליקוי זה נשללו בעת המעשה יכולותיו הקוגניטיביות או יכולות הרצייה של הנאשם, כנדרש בסעיף, יהיה מקום לפטור אותו מאחריות פלילית למעשיו עקב אי שפיות הדעת. בחינה מעין זו, שכאמור הולכת בדרך שבה צועדת הפסיקה בשנים האחרונות, מגשימה לטעמי את תכלית המשפט הפלילי ואת עיקרון האשם בכלל, ואת תכליתו של הסייג בדבר אי שפיות הדעת בפרט, באי הטלת אחריות על מי שנעדר 'אוטונומיה מוסרית, יכולת בסיסית להבין את המציאות ולהבחין בין טוב לרע'.
(פרשת זלנצקי, פסקה 32; עניין אבשלומוב, פסקה 20).

31. כך, בעניין אבשלומוב, הבהיר בית המשפט העליון כי אין די באבחנה הקלינית לפיה אדם סובל מהפרעה דלזיונלית כדי להוביל למסקנה כי אותו אדם "חולה נפש" לצורך תחולת סייג אי השפיות, וזאת כאשר תסמיני הדלוזיה אינם בהיקף ובעוצמה השוללים את מסוגלותו לגבש מחשבה פלילית:

"הפרעה דלזיונלית המתבטאת במחשבת שווא של קנאה חולנית, לא תהא בגדר 'מחלה הפוגעת ברוחו' של אדם, ככל שהיא אינה מביאה לניתוק בין האדם לבין כללי המציאות והחברה ... בכלל, יכול אדם לנהל אורח חיים תקין ברוב שטחי החיים, מבלי לגלות הפרעה נפשית למעט אי-הנורמליות הקשורה לדלוזיה עצמה, כמו אדם בעל מחשבת שווא של גדלות (גרנדיוזיות) או מגלומניה, או אדם בעל מחשבת שווא של רדיפה או מעקב ... הדלוזיה על תכניה ותסמיניה, אינם הופכים את האדם הסובל ממנה ל'חולה נפש' לצורך סעיף 34ח, כל עוד לא הביאו לפגיעה בביקורת המציאות שלו מחוץ 'לתחומי הדלוזיה' ברם, יש מקרים בהם עוצמת התסמינים היא כזו שניתן יהיה להכיר גם ב'דלוזית קנאה' כ'מחלת נפש' לצורך סעיף 34ח. זאת, כאשר הוכח כי הדלוזיה הכתה שורשיה בהילוך חייו של הנאשם, באופן בו נפגם בוחן המציאות שלו גם מעבר למחשבת השווא עצמה..."

(עניין אבשלומוב, פסקה 21)

32. בענייננו, הגם שממכלול הראיות עולה כי הנאשם ניהל שגרת חיים סדורה, שלא הושפעה באופן ישיר ממחלתו, והגם שלא הוכח כי הנאשם פנה אי פעם לקבלת טיפול פסיכיאטרי במחלתו, מוכן אני לקבל כי ההפרעה הדלזיונלית בה לקה הנאשם - ואשר אובחנה על ידי המומחים כמפורט לעיל - עולה כדי "מחלה נפשית" לפי סעיף 34ח לחוק. ואולם, על מנת לחסות תחת סייג אי השפיות יש לבחון אם בשל תסמיני אותה מחלה נפשית, היה הנאשם חסר יכולת של ממש להבין את מעשיו, את הפסול בהם, או להימנע מעשייתם וכן אם התקיים קשר סיבתי בין המחלה לבין אותו חוסר יכולת.

(2) האם היה הנאשם חסר יכולת של ממש להבין את מעשיו, את הפסול בהם, או להימנע מעשייתם?

33. לאחר שבחנתי, באופן יסודי ומעמיק, את מכלול הראיות, ובפרט את חוות הדעת הכתובות שהוגשו לבית המשפט ואת עדויות המומחים לפנינו, התרשמתי היא כי הנאשם הבין היטב את טיב מעשיו, את הפסול שבהם ויכול היה להימנע מעשייתם.

מסקנתי זו מבוססת על העדפתי את חוות הדעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי (בימ"ש/1 ובימ"ש/2) ואת חוות דעת המומחית מטעם בית המשפט, ד"ר יהלום (בימ"ש/4), על פני חוות דעתו של מומחה ההגנה ד"ר פוקס (נ/2), וכן על התנהגות הנאשם - כעולה מהראיות שהובאו לבית המשפט - לפני אירוע ההמתה, במהלכו ואחריו. ובמיוחד, תכנון הנאשם את אירוע ההמתה, מודעותו להשלכות מעשיו, העובדה שלא נזקק לטיפול פסיכיאטרי עובר לאירוע או אחריו, וכן משגרת חייו הסדורה של הנאשם, לפני אירוע ההמתה, שלא ניכרו בה סימנים משמעותיים של המחלה.

להלן יפורטו הטעמים, למסקנתי זו, כסדרם.

א. העדפת חוות דעת המומחית מטעם בית המשפט ומומחי הפסיכיאטר המחוזי על פני חוות דעתו של ד"ר פוקס

34. המומחים שחו דעתם בשאלת יכולתו של הנאשם להבין את מעשיו ולהימנע מהם נחלקו בדעותיהם, כאשר המומחים מטעם הפסיכיאטר המחוזי ומטעם בית המשפט, ד"ר טדג'ר וד"ר יהלום, מצאו כי לא נפגעה יכולתו של הנאשם להבין או מעשיו או להימנע מהם, ואילו המומחה מטעם ההגנה, ד"ר פוקס, סבר כי הנאשם, בעת האירוע, לא יכול היה להבחין בין טוב לרע, באופן שמנע ממנו את היכולת להימנע מעשיית המעשה.

לאחר בחינה יסודית של חוות הדעת, ושל עדויות המומחים, החלטתי להעדיף את חוות הדעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי ואת חוות דעת ד"ר יהלום, על פני חוות דעתו של מומחה ההגנה ד"ר פוקס. זאת, משלושה טעמים עיקריים: ראשית, לאור נימוקי המומחים בחוות דעתם בכתב ופירוט הנימוקים בעדויותיהם בעל פה. שנית, עמדתן של ד"ר יהלום וד"ר טדג'ר מתיישבת עם המבחנים המקובלים בפסיקה ביחס לסייג אי שפיות הדעת, במיוחד בכל הנוגע ליסוד הקשר הסיבתי. שלישית, היקף הבדיקה והחומרים אליהם נחשפו המומחים.

להלן יפורטו טעמי.

בחינת נימוקי המומחים

35. בעדותן בפני בית המשפט, הבהירו ד"ר טדג'ר וד"ר יהלום, באופן מנומק וחד משמעי, את עמדתן, לפיה הנאשם היה מודע למעשיו בעת האירוע ולא נפגמה יכולתו לשלוט בהם. כך, ד"ר יהלום הבהירה כי התרשמה שהנאשם **"הבין היטב מה המעשה שהוא עושה, הוא הבין היטב שזה אסור, הוא הבין היטב את ההשלכות והוא בכל זאת עשה את זה"** (עמ' 160 לפרוטוקול, שורות 12-13). ביחס ליכולתו של הנאשם להימנע מעשיית המעשה העידה ד"ר יהלום כי **"חד משמעית יכול היה להימנע"** (עמ' 164 לפרוטוקול, שורה 2). בהמשך הוסיפה כי **"לא היה דבר אחד שהצביע על זה שהוא לא יכל להימנע או שהיכולת שלו נחלשה. לכל אורך הדרך הוא תכנן את זה, הוא הבין מה הוא הולך לעשות, הוא ידע לפנות למשטרה כשהוא רצה"** (עמ' 167 לפרוטוקול, שורות 18-20).

36. בדומה, ד"ר טדג'ר הבהירה כי התרשמה שהנאשם הבין היטב את מעשיו ואת השלכותיהם מכך שהנאשם הביע, באופן מפורש, מודעות לכך שלאחר ביצוע מעשה ההמתה ייעצר וכי סביר שיבלה את שארית חייו בבית האסורים. מאותה הסיבה, לטענתה, שטף הנאשם, לאחר אירוע ההמתה, את הסכין מדמו של המנוח, וכיבס את חולצתו (עמ' 19-18 לפרוטוקול). גם ניסיון הנאשם לסיים את חייו באמצעות נטילת מנת יתר של כדורים, על מנת שלא לגרום סבל לילדיו, מהווה לדעתה אינדיקציה לכך שהנאשם הבין שביצע מעשה אסור, שהשלכותיו על ילדיו לא תהיינה נעימות (עמ' 18 לפרוטוקול). את יכולתו של הנאשם להימנע מעשיית המעשה הסיקה, ד"ר טדג'ר, בין היתר, מכך שיום לפני אירוע ההמתה, נמנע הנאשם מפגיעה במנוח, שאותו פגש, מאחר שהיה מלווה בחברתו, ובחר להמתין לשעת כושר בה יהיה המנוח בגפו. כמו כן, משך שנים נמנע הנאשם מלפגוע פגיעה פיזית בזוגתו, כלפיה סבל ממחשבות שווא של קנאה ובגידה, שכן היה תלוי בה לפרנסתו: **"אם מדובר בהפרעה דלזיונלית למחשבת שווא של בגידה של אשתו למה הוא לא פגע באשתו לאורך כל השנים? ... בגלל שטוב מאד הוא ידע היחידה שהייתה מפרנסת את המשפחה ... ולמה הוא לא הרג אותו יום לפני זה? בגלל שהוא יורד ביחד עם החברה שלו. אז לא עשה כנראה כלום. וגם הוא אמר לנו, אני חיכיתי שאשתי תיסע שהייתי לבד, אז הוא כבר תכנן את זה"** (עמ' 19 לפרוטוקול, שורות 19-24).

37. מנגד, להשקפתי, קיים קושי מובנה בנימוקי המומחה מטעם ההגנה, ד"ר פוקס, וביאמוץ מסקנתו בדבר חוסר יכולת הנאשם להימנע מעשיית המעשה. קושי זה מתבטא בשלושה מאפיינים מרכזיים של עדות מומחה ההגנה: השענות המומחה על זכרונו את דברי הנאשם ביחס לאירוע ההמתה, שלא נרשמו; אימוץ מוחלט של הסברי הנאשם למעשה, מבלי להעבירם במסגרת מקצועית-ביקורתית; והימנעות המומחה מביצוע פעולות נוספות לאימות דברי הנאשם.

להלן, אדון במאפיינים המתוארים כסדרם.

השענות המומחה על זכרונו את דברי הנאשם ביחס לאירוע ההמתה, שלא נרשמו

38. בעדותו, הבהיר ד"ר פוקס כי הנאשם הבין ותכנן את מעשיו: **"הוא הבין שהוא דוקר, הוא הבין שהוא הולך לדקור את האיש"** (עמ' 141 לפרוטוקול, שורה 3), וכי הנאשם מבין את ההליך המשפטי המתנהל כנגדו (עמ' 143 לפרוטוקול, שורות 8-9). עם זאת, התרשם ד"ר פוקס כי בעת המעשה, היה הנאשם נטול יכולת להבחין בין טוב לרע, וכתולדה מכך, להימנע מעשייתו. לדידו, **"הדחף הפסיכוטי לבצע אז בעת הביצוע כנראה היה כל כך חזק שהוא לא עושה את זה כל יום"** (עמ' 149 לפרוטוקול, שורות 17-18). מסקנתו של ד"ר פוקס, כי הנאשם לא היה מסוגל להימנע מעשיית המעשה, מבוססת על זכרונו את דברי הנאשם בפניו: **"הוא אמר לי שהאיש הזה הרס לו את החיים ואז החליט שאין לו ברירה, הלך למשטרה וגם לא עשו לו שום דבר, אז כבר לא היה לו ברירה"** (עמ' 132 לפרוטוקול, שורות 19-20). כשנשאל ד"ר פוקס מדוע לא מופיעים דברים אלה של הנאשם בחוות דעתו (נ/3) או בדפי העבודה (ת/60), השיב המומחה כי זכור לו שהנאשם אמר משהו בסגנון האמור (עמ' 132-133 לפרוטוקול).

תמוה שאת הדברים החשובים ביותר של הנאשם, שעליהם מצא המומחה לבסס את הממצא המכריע של חוות דעתו, לא מצא המומחה לנכון להעלות על הכתב - לא בדפי העבודה שלו ולא בחוות דעתו. במצב דברים זה, קיים קושי במתן משקל מלא במהימנות זיכרון המומחה.

בסיכומיו, טען הסגור, כי מעבר לדפי העבודה (ת/60), נסמך המומחה על מכתב פנימי שהעביר לב"כ הנאשם יומיים לאחר מועד הבדיקה. לדבריו: **"המדובר במסמך פנימי, ועל כן הוא לא הוגש"** (עמ' 15 לסיכומי הנאשם). איני מוצא שיש בהסבר זה כדי לרפא את הפגם, שהרי המכתב לא הוגש כראיה, ולא ניתן הסבר מספק לאי הגשתו. בנסיבות אלה, הלכה ידועה היא כי בעל דין, הבוחר שלא להציג ראיה, הנחה היא כי הראיה פועלת לחובתו: **"הלכה היא הן במשפט פלילי הן במשפט אזרחי, ש'אם נמנע בעל-דין מהצגת ראיה רלבנטית שהיא בהישג ידו, ואין לו לכך הסבר סביר, ניתן להסיק, שאילו הובאה ראיה, הייתה פועלת נגדו' (ע"א 548/78 אלמונית נ' פלוני, פ"ד לה(1) 736, בעמ' 760)"** (ע"פ 11331/03 משה קיס (אריק-בר) נ' מדינת ישראל, נט(3) 453 (2004), פסקה 45).

אימוץ מוחלט של הסברי הנאשם למעשה מבלי להעבירם במסגרת מקצועית-ביקורתית

39. מעבר לאימוץ מוחלט של דברי הנאשם - כי לא יכול היה להימנע מעשיית המעשים - התקשה ד"ר פוקס להסביר מה גרם לנאשם לאובדן שליטה דווקא באותו הרגע, הגם שסבל מהפרעה דלזיונלית כשני עשורים, ולא הוכח כי חלה החמרה כלשהי במצבו עובר לאירוע ההמתה. כמו כן, לא נתן המומחה הסבר לשאלה כיצד הצליח הנאשם להימנע מהפעלת אלימות כלפי זוגתו, כלפיה סבל ממחשבות שווא של קינאה ובגידה, וכיצד הצליח להימנע מפגיעה במנוח כשפגש בו מלווה בחברתו, יום לפני אירוע ההמתה, אך לא היה מסוגל להימנע מדקירת המנוח דווקא ביום האירוע (עמ' 120, 140-141 לפרוטוקול).

סבורני, כי לאור האימוץ המוחלט של דברי הנאשם - בהנחה שנאמרו - משל היו דיאגנוזה מקצועית, ללא הפעלה מינימלית של שיקול דעת מקצועי, אין ליתן לחוות דעת מומחה ההגנה, ערך מוסף משמעותי.

הימנעות המומחה מביצוע פעולות נוספות לאימות דברי הנאשם

40. בית המשפט העליון עמד בפסיקתו על תפקידו האקטיבי של המומחה, בביסוס חוות דעתו המקצועית, על מכלול הנתונים העובדתיים הרלוונטיים:

"קושי נוסף ... נסב על הליך איסוף החומר. אזכיר, כי לצורך כתיבת חוות דעת עמיטל, המומחים לא הסתפקו בחומרים שהיו ברשותם, אלא נקטו צעדים אקטיביים לצורך איסוף חומרים הנוגעים למצבו הנפשי של המערער בסמוך למועד האירוע ובתקופות מוקדמות יותר... על החשיבות בקיומם של מקורות מידע מגוונים עמד השופט אור בעניין ברוכים, בצטטו מספרם של הפרופסורים א' אליצור, ש' טיאנו, ח' מוניץ ומ' נוימן פרקים נבחרים בפסיכיאטריה 98 (ח' מוניץ עורך, 1998). את דבריו סיכם השופט אור במילים: 'אם ניתן לדלות אינפורמציה מבני משפחה או מאנשים קרובים היכולים לסייע ליתן תמונה מלאה לגבי החולה, על הרופא להשתדל להגיע למקורות אינפורמציה אלה' (עניין ברוכים, עמ' 740-741). כך נהגו ד"ר עמיטל ואנשי צוותה, והתנהלות זו ראויה היא. לעומת זאת, מומחי הפאנל לא ראו צורך לנקוט צעדים אקטיביים."

(עניין סופיצייב, פסקה 34).

כפי שיפורט בהרחבה בהמשך, השוואת מכלול הנתונים העובדתיים שעמדו בפני מומחה ההגנה, לחומרים אליהם נחשפו מומחי הפסיכיאטר המחוזי והמומחית מטעם בית המשפט, מגלה כי מומחה ההגנה כלל לא נחשף לחומרים משמעותיים, כגון שחזור אירוע ההמתה על ידי הנאשם, או צילום חקירתו הראשונה של הנאשם לאחר הדקירה (עמ' 127 לפרוטוקול, שורות 11-18).

אך מעבר לכך, אף בבדיקת ד"ר פוקס את הנאשם, נותרו סוגיות חשובות שלא זכו להתייחסות על ידי המומחה. כך, מעדותו של ד"ר פוקס, עולה כי לא שאל את הנאשם אודות מחשבותיו ומעשיו בסמוך לפני אירוע הדקירה (עמ' 141 לפרוטוקול, שורה 31); לא ביקש מהנאשם לתאר את אירוע הדקירה עצמו (עמ' 131 לפרוטוקול, שורות 18-29); וכן לא שאל שאלות ביחס להתנהגותו מיד לאחר אירוע ההמתה - לפשר כיבוס הבגדים ושטיפת הסכין ששימשה לדקירה (עמ' 142 לפרוטוקול). למעשה, הסתפק ד"ר פוקס בתשאול הנאשם ביחס לסיבות בשלן דקר את המנוח (עמ' 131 לפרוטוקול, שורות 30-31).

מחדלו של ד"ר פוקס לקבל את מלוא המידע הרלוונטי מהנאשם - מחדל אשר ניתן היה להסירו במספר שאלות בודדות - מעורר את החשש, כי בעת עריכת חוות הדעת, לא עמדו לרשות המומחה מכלול הנתונים העובדתיים הנחוצים, ומשכך קיים קושי להסתמך על חוות דעתו.

41. לאחר בחינה יסודית של נימוקי המומחים, המפורטים בחוות הדעת בכתב, ואשר הובאו בעדויות המומחים בעל פה, מצאתי כי בעוד שד"ר טדגר'ר וד"ר יהלום ביססו את עמדתן היטב, הדגימו את טענותיהן בדוגמאות מחיי הנאשם, והתמודדו, באופן משמעותי, עם שאלות ב"כ הצדדים ובית המשפט, הסבריו ונימוקיו של ד"ר פוקס את עמדתו הותירו סוגיות שלא זכו למענה מספק ולהסבר משכנע, עד כדי קבלת הרושם שמטרת חוות דעתו הייתה להגיע למסקנה המבוקשת, בלא קשר הכרחי למכלול הנתונים העובדתיים השונים.

היקף המקורות בהם נעזרו המומחים

42. שיקול נוסף להעדפת חוות דעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי (בימ"ש/1, בימ"ש/2) וחוות הדעת מומחית בית המשפט, ד"ר יהלום (בימ"ש/4), על פני חוות דעתו של מומחה ההגנה, ד"ר פוקס (נ/2), מצוי בהיקף המקורות בהם נעזרו המומחים לצורך גיבוש חוות דעתם. בעוד שחוות הדעת מטעמו של הפסיכיאטר המחוזי מבוססת על הסתכלות בתנאי אשפוז משך כחודש וחצי, וחוות הדעת של ד"ר יהלום נסמכת על היקף רחב של מקורות - כפי שתואר בהרחבה לעיל - ד"ר פוקס כלל לא צפה בשחזור אירוע ההמתה או בתיעוד חקירות הנאשם במשטרה, לא נחשף לתמלולי חקירות הנאשם (המומחה קרא את הודעות הנאשם במשטרה, אך לא את תמלולי החקירה המלאים - עמ' 127 לפרוטוקול, שורות 7-8), ובחר שלא לשאול את הנאשם על פעולותיו ביום האירוע, מעבר למניעיו להמית את המנוח.

בסיכומי, טען ב"כ הנאשם כי יש להעדיף את חוות דעתו של ד"ר פוקס, אשר בדק את הנאשם כ-7 חודשים לאחר אירוע ההמתה, על פני חוות דעתה של ד"ר יהלום, אשר בדקה את הנאשם כשנה וחצי אחריו. זאת מאחר שסביר כי חלוף הזמן הוביל לפגיעה ברמת הוודאות של הבדיקה. כשעומתה ד"ר יהלום עם טענה זו, השיבה, כי הגם שככלל ישנה

עדיפות לבדיקה במועד קרוב ככל הניתן, היא סבורה כי לו הייתה בודקת את הנאשם בסמוך לאירוע ההמתה הייתה מגיעה לאותן המסקנות. זאת, שכן האפשרות לצפות בהקלטות ממושכות של חקירת הנאשם במשטרה, שעות לאחר האירוע, אפשרה לה להתרשם מהתנהגות הנאשם בסמוך להתרחשות (עמ' 161 לפרוטוקול), פעולה, שכאמור, מומחה ההגנה לא טרח לעשות.

הסבר זה של ד"ר יהלום מקובל עלי. חוששני, כי הימנעותו של ד"ר פוקס מצפיה בשחזור אירוע ההמתה ובחקירות הנאשם במשטרה, כמו גם הימנעותו משיחה עם הנאשם על ההתרחשויות הפיזיות ביום האירוע, מנעו מד"ר פוקס התרשמות שלמה ממצבו של הנאשם, הגם שבדק אותו "רק" 7 חודשים לאחר הדברים.

היחס בין חוות דעת המומחים למבחני הפסיקה

43. שיקול נוסף להעדפת חוות דעתם של המומחים מטעם בית המשפט על פני חוות דעת מומחה ההגנה, נעוץ בהתיישבות נימוקי המומחים עם המבחנים המקובלים בפסיקה ביחס לסייג אי שפיות הדעת, במיוחד בכל הנוגע ליסוד הקשר הסיבתי, כפי שיפורט בהרחבה בהמשך.

בעוד שד"ר טדג'ר וד"ר יהלום הקפידו על ההבחנה בין היסודות השונים המרכיבים את סייג אי השפיות, והתייחסו לאופן שבו בא לידי ביטוי כל רכיב בענייננו בנפרד - קיומה של מחלת נפש, עצמת התסמינים הבאה לידי ביטוי ביכולתו של הנאשם להבין את מעשיו ולהימנע מהם, והקשר הסיבתי בין מחלת הנפש לבין מעשי הנאשם - הסבריו של ד"ר פוקס נעדרו אבחנה דומה. למעשה, התעלם ד"ר פוקס לחלוטין מהצורך בהוכחת קשר סיבתי בין מחלת הנפש לבין חוסר היכולת להבין או לשלוט במעשים, והסיק כי הנאשם לא היה מסוגל להבחין בין טוב לרע בעת האירוע, מכך שהמית את המנוח, מושא הפרעה הדלוזיונלית ממנה סבל.

מובן שלא ניתן להסיק את קיומה של מחלת נפש מעצם אירוע ההמתה.

להשקפתי, בכך טמונה חולשה משמעותית נוספת בחוות דעת ד"ר פוקס.

מכל מקום, ברי שמסקנה מקצועית הנסמכת, רובה ככולה, על עצם קיום האירוע, קלושה יותר ממסקנה מקצועית, המתייחסת לכל אחד מהרכיבים הנדרשים, כפי שעולה מחוות דעת ד"ר יהלום וד"ר טדג'ר.

44. לאחר בחינה מעמיקה של חוות הדעת של שלושת המומחים, ושל עדויותיהם בבית המשפט, השתכנעתי שיש להעדיף את חוות דעתן של ד"ר טדג'ר וד"ר יהלום, המנומקות היטב ומעוגנות בדוגמאות של התנהגות הנאשם לפני האירוע ואחריו, על פני חוות דעתו של ד"ר פוקס.

ב. תכנון אירוע ההמתה

45. ביטוי בולט ליכולתו של הנאשם להבין את מעשיו ולשלוט בהם ניתן למצוא בתכנון המפורט של הנאשם את אירוע ההמתה. הנאשם הבהיר כי בחר במועד אירוע ההמתה למועד בו זוגתו אינה שוהה בבית, ולא תוכל להרגיעו ולמנוע ממנו להוציא את זממו אל הפועל (ת/17ג', עמ' 31). מאותה סיבה, הסתיר הנאשם מבנו כי כוונתו להגיש תלונה נוספת במשטרה, כנגד המנוח (עמ' 60 לפרוטוקול). בבוקר אירוע ההמתה, התכונן הנאשם, לפרטי פרטים, לאירוע

הדקירה. הנאשם הסתיר סכין תחת מכנסיו (ת/ב'5, עמ' 5), וארב למנוח בחדר המדרגות, בשעה שידע שהמנוח נוהג לצאת מהבית (ת/ג'17, עמ' 9, שורות 19-23). הנאשם הכין, מבעוד מועד, כדורים אותם ייטול לאחר הדקירה, במטרה לסיים את חייו (ת/ב'20, עמ' 9). התנהגותו המתוכננת של הנאשם המשיכה גם לאחר אירוע ההמתה, הנאשם עזב את זירת האירוע מבלי לקרוא לעזרה, רחץ את הסכין בה דקר את המנוח וכיבס את החולצה ואת הגופייה שלבש בזמן הדקירה (ת/1), ואף נמנע מלצאת מפתח דירתו, למרות ההמולה שהייתה בבניין בעקבות גילוי גופת המנוח. יוטעם כי העובדה שמיד לאחר מעשה הדקירה התנהל הנאשם באופן שגרתי לחלוטין, ומבלי שתסמיני מחלתו באו לידי ביטוי כלשהו, מחזקת אף היא את המסקנה, כי לא הוכחה החמרה כלשהי במצבו הנפשי של הנאשם, עובר לאירוע הדקירה, באופן שפגם ביכולתו להבין את מעשיו או להימנע מעשייתם.

46. בהקשר זה, יוטעם כי אין בהיות נאשם הלוקה במחלה נפשית מתוכנן ומאורגן, הוכחה חד משמעית ליכולתו לשלוט על מעשיו:

"התנהגות מאורגנת, תכנון ו'רהיטות מחשבה' אינם הוכחה חד-משמעית על היעדר מחלה נפשית פעילה... גם אדם במצב פסיכוטי, שבוחן המציאות שלו נפגע, יכול לתכנן מתוך שיפוט ובוחן מציאות לא תקינים" (עניין בחטרזה, פסקה 31)
ואולם, יכולת ארגון ותכנון מקימה סברה לחובת הנאשם, אותה עליו לסתור:
"התנהגות מאורגנת ומתוכננת של העבריין 'מקימה סברה לחובתו ועליו להציג נתונים לסתור' (פסקה 31 לפסק הדין בעניין בחטרזה). במילים אחרות, על המערער מוטל הנטל להוכיח, לפחות כדי הטלת ספק סביר, כי כושר ההבנה והרציה שלו, בזמן ביצוע העבירות, היה פגום באופן ממשי, למרות התחכום, הארגון והמחשבה, שניכרו בביצוען"
(ע"פ 3617/13 יעקב טייטל נ' מדינת ישראל (28.6.16) פסקה 42)

בענייננו, סבורני כי התנהגותו המתוכננת של הנאשם, ובפרט מאמציו לתאם את אירוע הדקירה באופן שבו בני משפחתו לא יוכלו למנוע ממנו את עשיית המעשים, הימנעותו מפגיעה במנוח כשהיה מלווה בחברתו, יחד עם כישלון ההגנה להסביר מדוע היה הנאשם חסר יכולת להימנע ממעשה ההמתה, מעבר לדברי הנאשם עצמו, מעידים על הבנתו של הנאשם את מעשיו ועל יכולתו לשלוט בהם.

ג. מודעות הנאשם להשלכות מעשיו

47. ביטוי נוסף להבנת הנאשם את מעשיו, ואת הפסול שבהם, עולה ממודעותו, כפי שעלה באופן עקבי מהודעותיו במשטרה, ומדבריו למומחים שבדקו אותו, באשר למשמעות ולהשלכות מעשיו. כך, בחקירתו במשטרה, הסביר הנאשם: **"אני אתרקב בבית סוהר. אני היום בגיל שבעים ושמונה. עוד כמה אני יכול להחזיק? עוד עשר שנים? יאללה. זה, אני יודע, זה לקחתי בחשבון ... הרבה זמן חשבתי על זה ... חשבתי שאני ארצח אותו"** (ת/ג'17, עמ' 30). מודעות הנאשם לעונש המאסר שיוטל עליו, ולהשלכותיו על ילדיו, הובילו את הנאשם להחלטה לסיים את חייו לאחר אירוע הדקירה (ת/ג'17, עמ' 29). עוד ניתן ללמוד על מודעות הנאשם להשלכות מעשיו, מניסיונותיו להסתיר את מעורבותו בדקירה באמצעות שטיפת הסכין מדמו של המנוח וכיבוס החולצה והגופייה שלבש בעת דקירת המנוח.

ד. הנאשם, עובר לאירוע, לא עבר טיפול פסיכיאטרי, ואחרי האירוע לא נזקק לטיפול בנוגדי פסיכוזא

48. אינדיקציה משמעותית לבחינת עצמת התסמינים של מחלתו הנפשית של אדם, היא הטיפול הרפואי לו נזקק, לצורך התמודדות עם המחלה הנפשית.

הנאשם, שהיה בן 78 שנים בעת האירוע, לא אושפז מעולם אשפוז פסיכיאטרי. כך, צו להמצאת מסמכים רפואיים על אודות הנאשם, נענה על ידי הפסיכיאטר המחוזי כי הנאשם אינו מוכר למערכת הפסיכיאטרית (ת/43א').

במסגרת ההטרואנמנזה שמסרה רעיית הנאשם לרופאים במרכז לבריאות הנפש, אברבנאל, סיפרה כי: "לפני כחמש עשרה שנים סיפרה במקום עבודתה (משרד ראש הממשלה) שבעלה מקלל ומתנהג באלימות מילולית כלפיה, וחשד בה שבוגדת בו. לכן, במקום עבודתה הזמינו פסיכולוג שיבדוק את יצחק, הפסיכולוג הפנה את יצחק לפסיכיאטר שהמליץ על התחלת טיפול תרופתי, אך הנ"ל סירב לקבלת טיפול תרופתי ולהמשך מעקב. אשתו לא זוכרת את שם הפסיכיאטר" (בימ"ש/2, עמ' 3). ד"ר טדג'ר הבהירה כי נעשה מאמץ להתחקות אחר אותו ניסיון להפנות את הנאשם לטיפול פסיכיאטרי, אך זה לא צלח: "אנחנו חיפשנו במשרד הבריאות איפה הוא נבדק על ידי פסיכולוג או פסיכיאטר, אנחנו לא מצאנו. מה שאנחנו רק ראינו בחקירות בשחזורים שהוא אמר שהוא היה אצל פסיכולוג פעם אחת, והפסיכיאטר כביכול מה שאשתו אמרה שגם לא זכרה מתי זה מה היה שבדק אותו ונתן תרופה והוא לא לקח. מה נתן? מתי זה היה? מי זה היה? אנחנו לא ידענו" (עמ' 26 לפרוטוקול, שורות 30-34). עוד העלו ממצאי הבדיקה, כי בחודש פברואר, 2014, המליצה רופאת המשפחה לנאשם על טיפול ב"ציפרלקס", תרופה נוגדת דיכאון, אך הנאשם סירב לטיפול (בימ"ש/2, עמ' 3). לאור האמור, לא הוכח כי הנאשם, שסבל כשני עשורים מהפרעה דלזיונלית, נעזר, עובר ליום האירוע, בטיפול פסיכיאטרי כלשהו.

מעבר לכך, גם לאחר אירוע ההמתה, לא נזקק הנאשם לטיפול נוגד פסיכוזא, כפי שתואר ע"י ד"ר יהלום: "עצם העובדה שלא בחרו לתת לו נוגדי פסיכוזא, לא הפסיכיאטרים בבית המעצר, לא הפסיכיאטרים באברבנאל, מראה משהו על חומרת המחלה. אם היו חושבים שהוא במצב פסיכוטי כל כך קשה כנראה שהיו רושמים לו נוגדי פסיכוזא" (עמ' 171 לפרוטוקול, שורות 28-30).

בעדותו, נתן ד"ר פוקס, משקל מועט בלבד להיעדר טיפול פסיכיאטרי בעבר. לטענתו, תפקוד תקין בחברה, והיעדר טיפול פסיכיאטרי, נפוצים בקרב הלוקים בהפרעה דלזיונלית, אשר, לרוב, אינם בעלי תובנה ביחס למחלתם. כך, יתכן כי אדם יתפקד בחברה באופן תקין, משך תקופה ארוכה, מבלי לקבל טיפול, ורק עם פרוץ מקרה אלימות, או במידה ויהיה מי שיחייב את אותו אדם לפנות לטיפול, תתקיים פניה לגורם טיפולי (עמ' 136 לפרוטוקול).

אף אם ניתן לאמץ באופן כללי את חוות דעתו של ד"ר פוקס בהקשר זה, הרי שבעניינו של הנאשם - בשים לב לגילו, לכך שלא סבל מסימפטומים המצריכים טיפול פסיכיאטרי בעברו, ולכך שלא הוכח כי חלה החמרה כלשהי בהפרעה הדלזיונלית ממנה סבל הנאשם כשני עשורים - סבורני כי עדיין יש ליתן משקל משמעותי לכך שהנאשם לא נזקק מעולם לטיפול פסיכיאטרי לטיפול בתסמיני מחלתו, לפני אירוע ההמתה או אחריו. זאת, לצד הסימנים הנוספים המצביעים על יכולתו של הנאשם להבין את מעשיו ולשלוט בהם, ובעיקר, תכנון אירוע ההמתה, ומודעות הנאשם להשלכות מעשיו.

ה. שגרת חייו הסדורה של הנאשם, שלא ניכרו בה סימנים משמעותיים של המחלה

49. אינדיקציה נוספת לכך שעוצמת תסמיני מחלת הנאשם לא הייתה משמעותית, עולה מהעובדה שהנאשם - כעולה

ממכלול העדויות שבפנינו כמו גם מעדות הנאשם עצמו - ניהל שגרת חיים סדורה עובר לאירוע ההמתה, כשלא ניכר שלמחלתו הדלוזיונלית, ממנה סבל משך למעלה משני עשורים, השלכה משמעותית על שגרת חייו. כך, למשל, נהג הנאשם, באופן יומיומי, להיפגש עם חבריו למשחקי שש-בש, לבלות בקאנטרי, ולצפות בטלוויזיה (עמ' 79 לפרוטוקול). מאיזו מהעדויות שבפנינו לא עלה כי חיי הנאשם הופרעו על ידי מחלתו, מעבר לפרטי סכסוך השכנים, שתוארו בהרחבה לעיל.

מסמכים נוספים הקשורים למצבו הנפשי של הנאשם

50. לפני סיכום נקודה זו, ולמעלה מן הצורך, אתייחס בקצרה לטענת ב"כ הנאשם, ביחס למסמכים נוספים הקשורים למצבו הנפשי של הנאשם.

בסיכומי, הפנה הסנגור לשני מסמכים רפואיים, המחזקים, לטענתו, את המסקנה כי הנאשם היה חסר יכולת להבחין בין טוב לרע בזמן האירוע.

המסמך הראשון הינו סיכום בדיקה פסיכיאטרית, שנערכה בבית המעצר, ביום 19.10.14, ע"י ד"ר גנאדי ברומברג (ת/53). בפרק הבדיקה של מסמך זה, נכתב ללא פירוט או הסבר, כי לנאשם: **"שיפוט פגום. תובנה למצבו חלקית"**. ד"ר ברומברג המליץ כי היה יוחליט בית המשפט על קבלת חוות דעת פסיכיאטרית בעניין הנאשם, מומלץ שתערך הסתכלות בתנאי אשפוז.

המסמך השני הינו סיכום בדיקה פסיכיאטרית, שנערכה בבית המעצר, ביום 6.11.14, ע"י ד"ר רונן סול (נ/1). ד"ר סול התרשם כי הנאשם סובל משיפוט לקוי, והדגים: **"למשל אומר בבכי 'אני מתחרט על כל מה שקרה, אני מבקש לא להגיע לבית חולים, מה עשיתי שזה מגיע לי?' נראה שאינו מבין את חומרת המעשה וחווה את ההחלטה של הבודק לשלוח אותה לבית חולים כפוגעת בו"**. בפרק ההמלצות של מסמך זה נכתב: **"לאור הצהרת הסנגור כי קיים תיעוד של הפרעה פסיכיאטרית קודמת למעשה המיוחס לו ולאור הבדיקה הנוכחית ... מומלץ להפנות את הנ"ל להסתכלות במחלקה פסיכו-גריאטרית לצורך הכנת חוות דעת פסיכיאטרית מקיפה"**.

51. איני מוצא שיש באיזה מהמסמכים הללו כדי לשנות את מסקנתי, כי, בעת המעשים, היה הנאשם בעל יכולת של ממש להבין את מעשיו, את הפסול בהם, ולהימנע מעשייתם. המסמכים הרפואיים האמורים מבוססים על בדיקה ראשונית, וממליצים על עריכת הסתכלות מקיפה לנאשם, כפי שאכן נעשה בהמשך.

המסמכים האמורים נמצאו בפני כל המומחים שהגישו חוות דעת בעניינו של הנאשם, וחזקה שנלקחו בחשבון, כחלק ממכלול המידע, שעמד בפני המומחים עת גיבשו את חוות דעתם.

ביחס לאבחנתו של ד"ר סול, כי הנאשם סובל משיפוט לקוי, הבהירה ד"ר יהלום בעדותה: **"הדברים שהוא מפרט כהסבר לשיפוט לקוי הם לא הסבר לשיפוט לקוי בעיניי. העובדה שהוא אומר בבכי - אני מתחרט על כל מה שהיה, אני מבקש לא להגיע לבית חולים, מה עשיתי שזה מגיע לי - זה שיפוט ללקוי? אני לא רואה בזה דבר שמדגים פגיעה בשיפוט. גם זה שהוא כותב שהוא לא מבין את חומרת המעשה בעיניו וחווה את ההחלטה לשלוח אותו לבית חולים כפוגעת, זה מאד אופייני לאנשים עם הפרעת אישיות אנטי סוציאלית, זה לא מדגים בהכרח שיפוט לקוי"** (עמ' 162-163 לפרוטוקול, שורות 1-31).

לאור האמור, איני מוצא לנכון ליתן משקל עצמאי להתרשמויות ראשוניות אלה, מעבר למה שנעשה במסגרת חוות הדעת שהוגשו לבית המשפט (ראו בהקשר זה: עניין אבשלומוב, פסקה 18).

לסיכום

52. לאור כל האמור - העדפת חוות דעת המומחית מטעם בית המשפט ומומחי הפסיכיאטר המחוזי על פני חוות דעת מומחה ההגנה; תכנון הנאשם את אירוע ההמתה; מודעות הנאשם למעשיו; העובדה שהנאשם לא נזקק לטיפול פסיכיאטרי לפני אירוע ההמתה או אחריו; ושגרת חייו הסדורה של הנאשם, שלא ניכרו בה סימנים משמעותיים של המחלה - סבורני כי, בעת המעשים, הנאשם היה בעל יכולת של ממש להבין את מעשיו, את הפסול בהם, ולהימנע מעשייתם.

3) קיומו של קשר סיבתי

53. משנמצא כי במועד האירוע הנאשם היה בעל יכולת להבין את מעשיו, את הפסול בהם ולהימנע מעשייתם, מתייתר הצורך לבחון אם התקיים קשר סיבתי בין חוסר היכולת - שלא התקיים בענייננו - לבין מחלת הנפש ממנה סבל הנאשם.

ואולם, למעלה מן הצריך - לאור חומרת העבירות - תידון אף שאלת הקשר הסיבתי, אשר סבורני כי, אף הוא, אינו מתקיים במקרה זה, כפי שיפורט להלן.

54. בחוות דעתו, כמו גם בעדותו בבית המשפט, הבהיר ד"ר פוקס כי לדידו עומדת לנאשם הגנת אי השפיות היות והנאשם פגע במנוח, שהיה מושא מחשבות השווא מהן סבל: "... אני רק יודע שהאיש הזה חולה אובחן פסיכיאטרית שהוא חולה שיש לו מחשבת שווא שיש לו פגיעה בשיפוט ובבוחן המציאות ואני יכול רק לקשור שמה שהוא עשה קשור ל-, הוא לא תקף מישהו אחר, הוא לא תקף שכנים אחרים הוא לא הלך מכות ברחוב, היה משהו ספציפי נגד השכן הזה זה מה שאני יכול להגיד. לא יכול לדעת כל דבר אבל אני הולך לפי ה- **common sense** שקיים אצלנו שכן אדם שהוא חולה עושה דברים כאשר השיפוט שלו פגום בלי להבין אסור מה שהוא עושה" (עמ' 142 לפרוטוקול, שורות 14-20).

ואולם, המסקנה לפיה די בכך שפגע הנאשם במושא ההפרעה הדלזיונלית ממנה סבל, אינה עולה בקנה אחד עם דרישת החוק לקיומו של קשר סיבתי בין חוסר היכולת להבין או להימנע מהמעשה לבין מחלת הנפש ממנה סובל הנאשם.

על מנת שיתקיים קשר סיבתי, בין המחלה לבין חוסר היכולת להימנע מהמעשה, על הנאשם להראות כי - היה ומחשבות השווא, הדלזיות, מהן סבל, היו ביטוי מדויק למצב במציאות - הייתה עומדת לנאשם הגנה או הצדקה לפעול כפי שפעל.

למשל, נאשם הלוקה בדלזוזיה לפיה אחר מתעתד להורגו, ופוגע באותו אחר במטרה להגן על עצמו, הרי שמתקיים בענייניו קשר סיבתי בין המחלה ובין המעשה בגינו הוא מועמד לדין. בשונה מכך, אדם הלוקה במחשבות שווא לפיהן בן משפחתו מסתיר ממון רב, והורגו במטרה לרשת את הממון, הרי שלא מתקיים יסוד הקשר הסיבתי בין המחלה לבין

בדומה לענייננו, בפרשת אבשלומוב, דובר בנאשם שלקה במחשבות שווא של קנאה ביחס לרעייתו. במקרה זה נקבע כי: **"ברי כי שיקול דעתו של המערער ביחס לאי-נאמנותה של המנוחה היה מעוות. אך גם אם נקבל את הטענה כי שגה לחשוב שהמנוחה בגדה בו, אין בכך כדי להסביר מדוע רצח אותה. דהיינו, גם אם נניח לצורך הדיון כי המנוחה אכן בגדה בו, הדין לא היה רואה בכך הגנה מפני עבירת רצח. משכך, מחשבת השווא כי היא בוגדת בו, מחשבה שעוררה את קנאתו, ואף קנאתו החולנית, אינה יכולה להעניק לו פטור שכזה. ודוק: ייתכן כי פני הדברים היו שונים, אילו הייתה הפרעתו הדלוזיונלית של המערער חורגת ממחשבת השווא של בגידה, ומעוררת בו גם מחשבות שהביאו אותו לאבדן שיקול הדעת, להתנהגויות ביזריות ומזרות ולמחשבה מעוותת בשאר תחומי החיים."**

(עניין אבשלומוב, פסקה 28)

בענייננו, סבר הנאשם כי המנוח נוהג לשרוט את רכבו וכי הוא **"החזיק שנאה כלפיי"** (עמ' 70 לפרוטוקול, שורה 17). אף אם נקבל את מחשבות השווא של הנאשם כאמת לאמיתה - לו היה המנוח נוהג לשרוט את רכבו במכשירים חדים, לו חש שנאה כלפי המנוח ולכן נהג לקבל החלטות במסגרת וועד הבית כנגד הנאשם - האם ניתן היה להצדיק את המתת הנאשם את המנוח?

התשובה השלילית מתבקשת מאליה.

לאור האמור, משלא עומדת לנאשם הצדקה חוקית להמתת המנוח, הרי שלא מתקיים יסוד הקשר הסיבתי.

יוטעם, כי כפי שעולה מחוות דעתה של ד"ר יהלום **"הנאשם הצהיר שלא חש פחד מהמנוח, קרי לא פעל מתוך מחשבת שווא שגרמה לו לחשוב שמעשהו נדרש על מנת להגן על עצמו. הנאשם אמר בבדיקה שידע שהמעשה שהוא עושה אסור והוא אף סבור גם עכשיו שהמעשה מוצדק"** (בימ"ש/4, עמ' 8). ואכן, בחינה דקדקנית של הסברי הנאשם למעשיו אינה מגלה כי הנאשם חשש מהמנוח. למעשה, הנאשם הבהיר פעמים רבות כי המניע להמתת המנוח היה רצונו להתנקם במנוח: **"להתנקם בו, בגלל ללכת להתנקם בו"** (ת/3ב', עמ' 10, שורה 1; עמ' 111 לפרוטוקול, שורות 10-15; בימ"ש/2, עמ' 7). מובן, שאין בכך כדי להעניק לנאשם הגנה או הצדקה למעשהו.

55. לא זו אף זו. ד"ר טדג'ר וד"ר יהלום, שלא מצאו קשר סיבתי בין מעשה ההמתה לבין מחלת הנפש ממנה סבל הנאשם, הבהירו כי ניתן להבין את מעשי הנאשם על רקע הפרעת האישיות האנטי-סוציאלית ממנה הוא סובל, הפרעה אשר אין חולק כי אינה פוגעת ביכולתו של אדם לגבש מחשבה פלילית. כך, ד"ר טדג'ר קשרה בין האלימות שהפגין הנאשם כלפי המנוח באירוע ההמתה, לבין התנהגויות אלימות בעבר שתיארו בני משפחתו - השלכת סכין לעבר בתו בארוחה משפחתית, נעילת אחד מילדיו בחדר השירותים בילדותו, ותקיפת רעייתו באופן שהוביל לתלונה במשטרה ולהרחקתו מהבית למשך שבועיים. ד"ר טדג'ר התרשמה כי ניתן לראות בהתנהגות הנאשם דפוס חוזר של אלימות, המאפיין אדם הלוקה בהפרעת אישיות אנטי-סוציאלית (עמ' 18 לפרוטוקול). יוטעם כי אין לראות בהתנהגויות אלה של הנאשם ביטוי להפרעה הדלוזיונלית, בין השאר, היות וחלק ממעשי האלימות הופנו כלפי ילדי הנאשם, ביחס אליהם לא לקה

במחשבות שווא.

בדומה, קשרה ד"ר יהלום את התנהגותו האלימה לתפיסת המוסר האישית של הנאשם: "הוא חושב שלרצוח זה מוצדק כי שורטים לו את האוטו, זו התחושה שלו, זה תפיסת העולם שלו, זה רמת המוסר האישית שלו, זה לא הופך את זה למשהו שמצדיק או אומר שהוא לא יכול להימנע מלעשות את זה" (עמ' 164 לפרוטוקול, שורות 18-20). תפיסת מוסר אישית זו, מוסברת לדעתה, כתולדה של הפרעת האישיות האנטי-סוציאלית ממנה סובל הנאשם: "רוב הרוצחים עם הפרעת אישיות אנטי סוציאלית לא באמת מבינים את חומרת המעשה, זה לא אומר שהם לא אחראים על מעשיהם" (עמ' 163 לפרוטוקול, שורות 12-13). כן התייחסה ד"ר יהלום להבעת הצער הפורמלית שהביע הנאשם על מעשיו, ואשר אינה מתיישבת עם הצדקתו את המעשה שעשה: "הוא יודע שהציפייה החברתית זה שהוא יצטער, הוא חד משמעית לא מצטער, לא אז ולא היום, הוא חושב שהמעשה היה מוצדק, ושוב זה לא אומר שזה נובע מתוך מחשבה דלזיונלית... כמו שאני אמרתי, לגבי אנשים עם הפרעת אישיות אנטי סוציאלית, הם יחשבו שאין סיבה שהם יצטערו על המעשים שלהם" (עמ' 170 לפרוטוקול, שורות 26-31). לאור דברים אלה, סבורני, כי לא מתקיים בענייננו יסוד הקשר הסיבתי, וכי את בחירתו של הנאשם להתנקם במנוח באמצעות גדיעת חייו, לא ניתן לקשור במחלת הנפש ממנה סבל הנאשם.

התקיימות תנאי סייג אי שפיות הדעת בענייננו - סיכום

56. לאחר שבחנתי את התקיימות תנאי סייג אי שפיות הדעת בענייננו, סבורני כי יש בתשתית הראייתית הרחבה, שפורטה לעיל, כדי להוביל למסקנה שהנאשם לא הצליח לעורר ספק סביר, בדבר קיומו של סייג אי-השפיות.

בהקשר זה, יוטעם כי אין די בהצגת חוות דעת פסיכיאטרית, התומכת בעמדת הנאשם, בכדי לעורר ספק סביר:

"כידוע, אין די בהצגת חוות דעת פסיכיאטרית התומכת בעמדתו של הנאשם כדי לעורר ספק סביר בדבר אחריותו המשפטית למעשים. על חוות הדעת עצמה לעורר את הספק הנדרש".

(ע"פ 3617/13 יעקב טייטל נ' מדינת ישראל (28.6.16), פסקה 34).

בענייננו, חוות הדעת ועדויותיהן של ד"ר טדג'ר וד"ר יהלום, לצד המשקל המצטבר של מכלול הראיות שפורטו בהרחבה לעיל, מובילים למסקנה כי בענייננו של הנאשם לא מתקיים סייג אי השפיות.

דיון משפטי

כללי

57. למעלה מן הצורך, למרות שהסנגור לא חלק על התקיימות הרכיבים (פרט ליסוד הנפשי של עבירת שיבוש הראיות - כפי שיפורט להלן), לאור חומרת העבירות, בחנתי את רכיביהן והגעתי למסקנה שבענייננו, התקיימו כל יסודות העבירות המיוחסות לנאשם.

58. לנאשם מיוחסות שלוש עבירות:

- א. רצח, עבירה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק.
 - ב. שיבוש הליכי משפט, עבירה לפי סעיף 244 לחוק.
 - ג. השמדת ראיה, עבירה לפי סעיף 242 לחוק.
- להלן תיבחן התקיימות יסודות כל עבירה בנפרד.

רצח, לפי סעיף 300(א)(2) לחוק.

59. סעיף 300(א)(2) לחוק קובע, כי "הגורם בכוונה תחילה למוותו של אדם" יואשם ברצח, ודינו "מאסר עולם ועונש זה בלבד". כאשר "לשם הוכחת היסוד הנפשי של כוונה תחילה על התביעה, על פי הסעיף, להוכיח את קיומם של שלושה יסודות מצטברים: הכנה, היעדר קנטור והחלטה להמית" (ע"פ 7392/06 אבו סאלח נ' מדינת ישראל (28.06.10), פסקה 41).

60. ההכנה - יסוד ההכנה, בענייננו, נלמד מהמתנת הנאשם לשעת כושר להוצאת תוכניתו להביא למות המנוח, מהצטיידותו בסכין והטמנתה תחת חגורת מכנסיו ומהמתנתו למנוח, מחוץ למעלית, בשעה בה ידע כי המנוח נהג לצאת מביתו.

היעדר קינטור - ההגנה לא העלתה טענת קינטור, ולא הוצגו בפני בית המשפט ראיות כלשהן המצביעות על התגרות כלשהי מצדו של המנוח. למעלה מכך, מעדות הנאשם עולה, כי מרגע שזיהה המנוח את הנאשם, ועד שהחל הנאשם לדקרו, לא הספיק המנוח לומר לנאשם דבר.

החלטה להמית - מדברי הנאשם בהודעותיו במשטרה (ת/17ג, עמ' 30) ומעדויותו בבית המשפט (עמ' 92 לפרוטוקול), עולה כי הנאשם יצא מביתו, חמוש בסכין, במטרה לגדוע את חיי המנוח, ולאחר שהקדיש מחשבה מרובה לכוונתו לסיים את חיי המנוח, ולהשלכות המעשה על הנאשם. על החלטת הנאשם להמית את המנוח, ניתן ללמוד אף ממספר הדקירות הרב שדקר את המנוח, בפלג גופו העליון ובפניו.

61. משהתקיימו בענייננו כל יסודות העבירה הרצח, אני קובע שהוכחו כל יסודות עבירת הרצח לפי סעיף 300(א)(2) לחוק.

שיבוש הליכי משפט, לפי סעיף 244 לחוק

62. סעיף 244 לחוק קובע כי: "העושה דבר בכוונה למנוע או להכשיל הליך שיפוטי או להביא לידי עיוות דין, בין בסיכול הזמנתו של עד, בין בהעלמת ראיות ובין בדרך אחרת, דינו - מאסר שלוש שנים". עבירת השיבוש עבירה התנהגותית היא, כאשר לא נדרש כי המעשה יוביל לשיבוש הליך שיפוטי בפועל (רע"פ 7153/99 אורי אלגד נ' מדינת ישראל, נה(5) 729 (2001)). היסוד הנפשי הנדרש הוא "כוונה למנוע או להכשיל", את ההליך השיפוטי האמור.

63. לטענת המאשימה, שיבוש הנאשם הליכי משפט, באמצעות החלפת הבגדים שלבש והנעליים שנעל, מיד לאחר דקירת המנוח; רחיצת הסכין ששימשה לדקירת הנאשם וכיבוס החולצה והגופייה שלבש בעת הדקירה.

ב"כ הנאשם לא חלק על העובדות המתוארות, אך סבר כי לא התקיים בנאשם היסוד הנפשי הנדרש בעבירה, שכן הנאשם כלל לא היה מודע לאפשרות שמעשיו יכולים לגרום לשיבוש בהליך שיפוטי, וממילא לא יכול היה להתכוון לכך. הסנגור תמך טענתו בדברי הנאשם, בהודעותיו במשטרה ובעדותו בבית המשפט, לפיהם רחץ את הסכין מדמו של המנוח כדי לא ללכלך את מגירת המטבח (עמ' 99 לפרוטוקול, שורות 7-14) וכיבס את חולצתו מאחר שהסריחה לאחר שלבשה משך שלושה ימים (ת/ב' 4, עמ' 4, שורות 3-4). וכן, בכך שבזמן שהנאשם כיבס את חולצתו, הותיר את דלת הכניסה לביתו פתוחה, באופן שאפשר לשוטרים להיכנס פנימה ולמוצאו (ת/1).

64. במחלוקת המתוארת, מקובלת עלי עמדת המאשימה.

ממכלול הראיות, ומעדויות כלל המומחים, עולה כי לא חלה פגיעה כלשהי ביכולתו של הנאשם להבין את השלכות מעשיו (עמ' 137 לפרוטוקול, שורות 6-7; עמ' 143 לפרוטוקול, שורות 8-9). למען הסר ספק, איני מאמין לגרסת הנאשם, בדבר כוונותיו "התמימות" כביכול, בהחלפת בגדיו, ברחיצת הסכין, וכיבוס החולצה והגופייה. זאת, בין היתר, אף לאור סקירת מעשי הנאשם לאחר הדקירה מגלה כי פעל באופן שיטתי על מנת להרחיק עצמו מהאירוע - הנאשם הותיר את המנוח, מתבוסס בדמו, בחדר המדרגות, ושב לדירתו. כששמע התקהלות שכנים בחדר המדרגות נותר הנאשם בדירתו. הנאשם שטף את הסכין ששימשה לדקירה מדמו של המנוח, ניגבה והניחה במגירת המטבח. הנאשם החליף את הנעליים שלבש בעת הדקירה, כמו גם את החולצה והגופייה, אותן כיבס ותלה לייבוש. כשהגיעו שוטרים לבית הנאשם, כדי לתשאלו באשר למעשיו באותו בוקר, לא אמר להם הנאשם אמת. תחילה טען כי לא יצא מפתח דירתו מליל אמש (ת/1), ובהמשך, כי בילה את הבוקר בקאנטרי (ת/2).

מתקשה אני לקבל את טענת הסנגור כי ממכלול הפעולות המתוארות, הנחזות על פניהן כפעולות שנועדו להרחיק את הנאשם מאירוע דקירת המנוח, מהווה צירוף מקרים, וכי הנאשם פעל ללא מודעות לכך שישנה אפשרות כי באמצעות החלפת הבגדים ושטיפת הסכין, תשובש חקירת האירוע. אין בידי לקבל אף את הטענה כי ניתן להבין את פעולות הנאשם כתולדה של הבלבול שאחז בו לאחר אירוע הדקירה ולאחר שנטל מספר כדורים במטרה לסיים את חייו. זאת, מאחר שניסיונות הנאשם להרחיק עצמו מאירוע הדקירה לא פסקו גם בשלבים מאוחרים יותר של החקירה, ובפרט בחקירות הנאשם מיום 21.10.14. באותו יום טען הנאשם כי לא היה מעורב כלל בדקירת המנוח, כי מצא את גופתו במקרה, התקשר למוקד 100 כדי לדווח על מציאת הגופה, אך לא זכה למענה (ת/24, ת/25, ת/26ג').

חזקה היא, במשפט הפלילי, כי אדם מתכוון לתוצאות הטבעיות של מעשיו, וחפץ בהן (ע"פ 506/89 אורי נעים נ' צבי רוזן, מה (1) 133 (28.11.90); ע"פ 8667/10 עיסאם ניג'ם נ' מדינת ישראל (27.12.2012)). לדוגמה, המפרסם

פרסום פוגעני, חזקה שהתכוון לפגיעה שתיגרם עקב הפרסום, וחפץ בהתרחשותה, וזאת, כל עוד לא הצליח הנאשם לסתור את החזקה. בענייננו, מובילה חזקת הכוונה למסקנה כי הנאשם היה מודע לכך שברחיצת הסכין, החלפת הבגדים והנעליים וכיבוס החולצה והגופייה, יגרום לשיבוש בהליך המשפטי. משכשל הנאשם בסתירת החזקה, ולא הביא ראיות משכנעות המצביעות על כוונה אחרת, המסקנה המתבקשת היא כי התכוון לשבש את ההליך המשפטי.

יוטעם כי די בכך שהנאשם צפה את האפשרות כי תוצאת השיבוש תתרחש, וזאת מכוח הלכת הצפיות, הקבועה בסעיף 20(ב), והמורה כי "**לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן**" (לתחולת הלכת הצפיות בעבירת שיבוש הליכי משפט ראוי: רע"פ 2038/04 שמואל לם נ' מדינת ישראל, ס(4) 96 (2006), פסקה 36; רע"פ 7153/99 אורי אלגד נ' מדינת ישראל, נה(5) 729 (2001)).

65. לאור האמור, אני קובע שהוכחו יסודות עבירת שיבוש הליכי משפט, עבירה לפי סעיף 244 לחוק.

השמדת ראיה, עבירה לפי סעיף 242 לחוק

66. עבירת השמדת ראיה נועדה "**לאסור על השמדתו של 'דבר' כלשהו, לרבות שלילת 'כוחו' לשמש כראיה בדרך כל שהיא ... על פי סוגה, אפוא, העבירה לפי סעיף 242 היא עבירה תוצאתית של מחשבה פלילית**" (יעקב קדמי, **על הדין בפלילים - חוק העונשין**, חלק שלישי, בעמ' 1565 (תשס"ו-2006)).

לטענת המאשימה, ברחיצת הסכין ששימשה לדקירת המנוח ובשטיפת החולצה והגופייה, מנע הנאשם את האפשרות לגילוי דם אדם או פרופיל גנטי מלא בגופיה ובסכין (ת/40). לטענת המאשימה, במעשים אלה קיים הנאשם את היסוד העובדתי הנדרש לצורך הרשעה בעבירה של השמדת ראיה, כאשר היסוד הנפשי מתגבש מכוח הלכת הצפיות, לפי סעיף 20(ב) לחוק.

הסנגור לא חלק על התקיימות היסוד העובדתי הנדרש בעבירה זו, בעניינו של הנאשם, אך טען כי רחיצת הסכין וכיבוס החולצה והגופייה לא נועדו להוביל להשמדת ראיה כלשהי, ולפיכך לא התקיים היסוד הנפשי הנדרש. הסנגור הבהיר כי אינו חולק אף על תוצאות מעשי הנאשם, דהיינו - שבאמצעות רחיצת הסכין, שלדברי הנאשם הייתה מגואלת בדם המנוח (ת/20ב'), עמ' 7, שורות 12-13), ובאמצעות כיבוס הגופייה - מנע הנאשם את האפשרות להפיק פרופיל גנטי מהסכין ומהגופייה.

67. אין בידי לקבל את טענת הסנגור, כי בעת ביצוע המעשים לא היה הנאשם מודע, ולא יכול היה לצפות, את האפשרות כי הסכין והגופייה ידרשו כראיות בהליך פלילי עתידי.

אין כל אינדיקציה בחומר הראיות, להיעדר מודעות של הנאשם למעשיו. לא הונחה בפני בית המשפט תשתית ראייתית שיש בה כדי לעורר ולו ספק סביר, בתקפות החזקה לפיה אדם מתכוון לתוצאות הטבעיות של מעשיו.

על כן, אני קובע כי הוכחו כנדרש כל יסודות עבירת השמדת ראיה, עבירה לפי סעיף 242 לחוק.

חלותו של סעיף 300א לחוק העונשין

68. סעיף 300א לחוק קובע כדלקמן:

"על אף האמור בסעיף 300, ניתן להטיל עונש קל מהקבוע בו, אם נעברה העבירה

באחד מאלה:

(א) במצב שבו, בשל הפרעה נפשית חמורה או בשל ליקוי בכושרו השכלי, הוגבלה

יכולתו של הנאשם במידה ניכרת, אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש כאמור בסעיף

34ח -

(1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או

(2) להימנע מעשיית המעשה."

69. החיקוק עוסק אמנם בשלב הענישה, אולם נפסק זה מכבר כי כאשר מתמקד הדיון כולו, בשאלת אחריותו הפלילית

של הנאשם, ושאלת האחריות המופחתת עולה כטענה חלופית כבר בשלב זה, ראוי לאפשר לצדדים להביא ראיות

בסוגיה זו כבר בשלב הכרעת הדין:

"במקרים בהם הדיון מתמקד בשאלת אחריותו הפלילית של הנאשם וברי כי הטענה לענישה מופחתת תועלה כטענה חלופית בשלב גזר הדין, יש מקרים בהם ראוי לצדדים להתייחס כבר במהלך המשפט לאפשרות של התקיימות הרכיבים הנדרשים לצורך סעיף 300א. זאת, מאחר שהתשתית העובדתית הנפרסת במהלך המשפט לרבות חוות דעת המומחים בתחום הנפשי עשויה לשמש לצורך שני הסעיפים ומאחר שהמומחים נמצאים ממילא על דוכן העדים והדבר עשוי לחסוך הבאתם לעדות נוספת, או המצאת חוות דעת נוספות בשלב גזירת העונש".

(ע"פ 7010/09 אבשלומוב נ' מדינת ישראל (5.7.2012), פסקה 38; ראו גם: ע"פ

774/13 באסל סלאם נ' מדינת ישראל (27.11.14), פסקה 16).

70. המדובר בהוראת חוק מיוחדת, שנועדה לאפשר, במקרים חריגים בהם משיק הנאשם לסף הפטור

מאחריות פלילית מפאת קיומה של מחלת נפש, אך אינו חוצה אותו:

"סעיף 300א(א) נועד להעניק לבית המשפט סמכות לחרוג מעונש החובה לעבירת הרצח, הקבוע בסעיף 300 לחוק העונשין, באותם מקרי גבול שבהם מצוי הנאשם על סף העמידה בתנאי סעיף 34ח לחוק, אך בשל עוצמתם הפחותה של תסמיני ליקויו, הוא אינו חוצה אותו ... כפי שצוין בפסיקתנו, ההבחנה בין שני הסעיפים היא עניין 'כמותי ולא מהותי' ... כלומר - 'בעוד שעושה המעשה אינו נושא באחריות פלילית אם איבד עקב מחלת הנפש את יכולת ההבנה והרצון, הרי שניתן להפחית בעונשו של הורג בכוונה תחילה אם יכולת ההבנה והרצון הופחתו כתוצאה מהפרעה נפשית חמורה' ... ובמילים אחרות, סעיף 300א יחול על אלו 'שמצבם הנפשי מוציאם, לכאורה, מקהל השפויים בדעתם, אך אינו מכניסם לקהל הבלתי

(ע"פ 6344/12 בוגוסלבסקי נ' מדינת ישראל (12.7.16) פסקה 50, להלן: "עניין בוגוסלבסקי").

71.

באשר ליסודות סעיף החיקוק, נקבע בפסיקה:

"שלושה הם יסודות סעיף 300א לחוק, שהנטל להוכחתם רובץ על הנאשם (ברמה של מאזן הסתברויות) ...:

(1) הנאשם לוקה בהפרעה נפשית חמורה;

(2) יכולתו להימנע מביצוע הרצח הוגבלה במידה ניכרת;

ו-(3) קיים קשר סיבתי בין ההפרעה הנפשית לבין ההגבלה הניכרת ביכולת להימנע מהרצח. אשר להפרעה הנפשית, ככלל לא תחשב הפרעת אישיות כ'הפרעה נפשית חמורה' אשר תצדיק כניסה לגדרו של סעיף 300א(א) לחוק. ברגיל נדרשת הפרעה שיש בה מרכיב פסיכוטי או קרבה למצב פסיכוטי, לרבות פגיעה בולטת בתפקוד. מכל מקום, שאלת ה'כותרת' או הסיווג בעניין לא תהא מכרעת, והחשוב הוא עד כמה המחלה או ההפרעה פוגעת ומשפיעה על האדם קוגניטיבית ורצונית. בניסוח אחר, השאלה היא מה עוצמת התסמינים של המחלה או ההפרעה. על הטוען לאי שפיות הדעת להוכיח כי בשל תסמיניו הפסיכוטיים של הליקוי הוא נעדר בעת עשיית המעשה יכולת של ממש להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבו או להימנע מעשייתו. את הביטוי 'חוסר יכולת של ממש' אין לפרש כשלילה מוחלטת של יכולת הנאשם, אולם בכל זאת נדרשת גריעה ממשית ממנה. ולבסוף, הביטוי 'מידה ניכרת' המצוי בסעיף 300א(א) התפרש כמחייב אובדן יכולת הנאשם במידה פחותה בהשוואה למידה הנדרשת בסעיף 34ח, אולם רק במעט - 'פסע בלבד' מחוסר יכולת של ממש" (עניין בוגוסלבסקי, פסקה 51).

72. יוטעם, כי אף אם יעלה בידי הנאשם להוכיח את קיומם של שלושת היסודות ברמה של מאזן הסתברויות, מסור שיקול הדעת באשר להפחתה בידי בית המשפט, וזו תתאפשר רק במידה ותחושת הצדק מתיישבת עם הפחתת הענישה במקרה הנתון:

"סעיף 300א(א) הוא בגדר הוראה שהפעלתה מסורה לשיקול דעתו של בית המשפט - וזאת, הן לגבי עצם ההפחתה בעונש והן באשר למידת ההפחתה ... במילים אחרות, הוכחת קיומם של שלושת רכיבי סעיף 300א(א) היא בגדר תנאי הכרחי, אך לא מספיק, להפעלתו של הסעיף, שכן עדיין מחויב בית המשפט לבחון את השאלה, האם כלל נסיבות המקרה ותחושת הצדק, מצדיקים הפחתה בעונש."

(ע"פ 1508/14 רוזינקין חבני נ' מדינת ישראל (24.8.15), פסקה 48)

אי התקיימות תנאי סעיף 300א לחוק בענייננו

73. לאחר ששקלתי היטב בדבר, סבורני כי לא עלה בידי הנאשם להוכיח, במאזן הסתברויות, את התקיימות יסודות הסעיף בענייננו. כפי שפורט בהרחבה לעיל, סבורני כי על אף שהוצגו די ראיות לקיומה של מחלה נפשית בענייניו של הנאשם - ומקל וחומר הרי שהדרישה לקיומה של הפרעה נפשית מתקיים - לא הוכח כי חלה פגיעה כלשהי ביכולתו של הנאשם להבין את מעשיו ולשלוט בהם. זאת, לאור העדפתי את חוות דעת המומחית מטעם בית המשפט ומומחי הפסיכיאטר המחוזי על פני חוות דעת מומחה ההגנה; ובשים לב לתכנון הנאשם את אירוע ההמתה; למודעותו למעשיו; לעובדה שלא נזקק לטיפול נוגד פסיכוזה לפני אירוע ההמתה או אחריו; ולשגרת חייו הסדורה של עובר לאירוע ההמתה.

סבורני כי אין בהפחתת הדרישה כי יכולת הנאשם נפגעה "במידה ניכרת", כדרישת סעיף 300א לחוק, ולא "במידה של ממש" כדרישת סעיף 34ח לחוק, כדי להועיל לנאשם. זאת, לאור התרשמותי, על סמך מכלול הראיות, ובעיקרן עדויות המומחית מטעם בית המשפט ומומחי הפסיכיאטר המחוזי, כי לא התקיימה פגיעה כלשהי ביכולת הנאשם להבין את מעשיו או לשלוט בהם. מעבר לאמור, וכפי שפורט לעיל, סבורני שאף רכיב היסוד הסיבתי אינו מתקיים בענייננו.

74. כאמור, ד"ר יהלום מונתה, בהסכמת הצדדים, על מנת לחוות דעתה בשאלת האחריות המופחתת, בהתאם לסעיף 300א לחוק. ד"ר יהלום מצאה כי "**לא מתקיימים התנאים של סעיף 300א' לחוק העונשין בעניין עונש מופחת בעבירת רצח במקרה דנן**" (נ/4, עמ' 8). בעדותה בבית המשפט, הבהירה ד"ר יהלום כי הנאשם היה מודע היטב למעשיו, וכי לא נפגעה יכולתו לשלוט בהם (עמ' 160, 167 לפרוטוקול).

ד"ר יהלום הזכירה בעדותה את נייר העמדה של איגוד הפסיכיאטריה בנושא עונש מופחת בעבירת רצח (בימ"ש/5). אמנם נייר העמדה אינו מסמך מחייב, כפי שהעידה אף ד"ר יהלום (עמ' 172 לפרוטוקול, שורות 27-31), אך יש בו כדי להנחות מומחים במתן חוות דעת בשאלה זו. בהתאם לנייר העמדה, הפרעה נפשית לפי דרישות הסעיף צריכה לבוא לידי ביטוי בטיפול פסיכיאטרי מתמשך, באשפוזים פסיכיאטריים, בנטילת תרופות או בהמלצה מתמשכת לנטילת תרופות. כאשר: "**לדעת הוועדה, אין הפרעה נפשית חמורה/קשה יכולה לבוא לידי ביטוי בפעם הראשונה (דה-נובו) רק בהקשר לרצח. במקרה חריג בו קובע הפסיכיאטר שמדובר בהפרעה נפשית קשה/חמורה למרות שאינה עונה על הקריטריונים שלעיל, עליו לנמק בהרחבה את הסיבות לעמדתו המיוחדת**" (בימ"ש/5, סעיף 4; ראו גם: ע"פ 1508/14 שחר רוזניקין חבני נ' מדינת ישראל (24.8.15) פסקה 42). כפי שתואר לעיל, הנאשם לא טופל טיפול פסיכיאטרי לפני אירוע ההמתה, וניהל חיים שגרתיים שתסמיני המחלה לא ניכרו בהם.

אף לו נדחתה חוות דעתה של ד"ר יהלום - אותה, כאמור, מצאתי להעדיף על פני חוות דעתו של ד"ר פוקס - ונתקבלה במלואה חוות דעת ד"ר פוקס - לפיה הנאשם פעל ללא יכולת לשלוט במעשיו. הרי שאין הסבר מניח את הדעת בדברי מומחה ההגנה לכך שחוסר יכולתו של הנאשם לשלוט במעשיו לא בא לידי ביטוי בעבר, כלפי רעיית הנאשם או כלפי המנוח, לכך שהצליח המנוח לנהל חיי שגרה עד הגיעו לגיל 78 שנים, לכך שהיה ביכולתו להימנע מפגיעה במנוח כשהיה מלווה בחברתו, למרות שלא הצליח להימנע מפגיעה בו ביום ההמתה ולכך שההפרעה הנפשית הנטענת באה לביטוי, בפעם הראשונה, באירוע הרצח.

לאור משקלם המצטבר של הדברים, סבורני כי לא עלה בידי ב"כ הנאשם, להוכיח במידת ההוכחה הנדרשת, את התקיימות יסודות סעיף 300א בענייננו.

75. מעבר לאמור, אף לו היה בידי ב"כ הנאשם להוכיח, במאזן הסתברויות, את התקיימותם של תנאי סעיף 300א לחוק, ספק בעיני אם מתיישבת תחושת הצדק עם הפחתת עונשו של הנאשם, וזאת לאור מכלול נסיבות הרצח, בדקירות סכין בלב המנוח, בחזהו, בבטנו, בפניו, בראשו, בזרועו, ובכף ידו (ת/41); הקלות הבלתי נסבלת של סיבת הרצח - המחשבה שהמנוח נהג לשרוט את רכבו - והיעדר כל הבעת חרטה של הנאשם על הרצח, כפי שעולה מהתבטאויותיו הקשות, החוזרות, של הנאשם: **"אם אתה היית במקומי, סובל ממנו כל כך הרבה שנים, לא היית רוצח אותו? ... כל אחד. אני אומר לך, כל אחד היה עושה את זה. כל בן אדם. אני... אני עשיתי את זה. אתה גם היית עושה את זה. גם הוא היה עושה את זה. הרבה שנים... אני עשרים וארבע שנים אני בסבל כל לילה מת מיתה אחרת"** (ת/29ג', עמ' 11, שורות 19-25). זאת, בהתווסף לעמדתו, המקוממת, של הנאשם בדבר הטלת האחריות לרצח על המנוח: **"והוא גרר אותי לכל המעשה. הוא בעצמו גרר אותי"** (עמ' 74 לפרוטוקול, שורות 25-26. ראו גם: עמ' 73, 89 לפרוטוקול).

76. בוקר הרצח היה יום הולדתה ה-24 של בתו היחידה של המנוח, ד', עבודה היה אביה "עולם ומלואו". באותו בוקר, יצא המנוח מביתו בכוונה להגיע לדירת בתו, ולמלאה בבלונים לכבוד יום הולדתה. ד' איבדה את אמה מספר שנים לפני האירוע. בעקבות מעשי הנאשם, נותרה הבת יתומה גם מאב.

בשים לב לסבל הרב שגרם הנאשם במעשיו - שלהתרשמותי הנאשם נותר אדיש לו - סבורני שאף בשל טעם זה, מידת הצדק אינה מתיישבת עם הקלה בעונשו של הנאשם.

77. סיכומי של דבר, מסקנתי היא, כי בעניינו של הנאשם, לא מתקיימים התנאים להחלת ענישה מופחתת לפי סעיף 300א לחוק.

סיכום

78. לאור כל האמור, אציע לחברי להרשיע את הנאשם בעבירות הבאות:

א. רצח, עבירה לפי סעיף 300א(2) לחוק.

ב. שיבוש הליכי משפט, עבירה לפי סעיף 244 לחוק.

ג. השמדת ראיה, עבירה לפי סעיף 242 לחוק.

ירון לוי, שופט

כב' השופטת שרה דותן - אב"ד:

אני מסכימה.

**שרה דותן, שופטת
אב"ד**

כב' השופט מרדכי לוי:

אני מסכים.

מרדכי לוי, שופט

סוף דבר

הנאשם מורשע, פה אחד, בעבירות הבאות:

- א. רצח, עבירה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק.
- ב. שיבוש הליכי משפט, עבירה לפי סעיף 244 לחוק.
- ג. השמדת ראיה, עבירה לפי סעיף 242 לחוק.

ניתנה היום, כ' טבת תשע"ז, 18 ינואר 2017, במעמד הצדדים

ירון לוי, שופט

מרדכי לוי, שופט

**שרה דותן, שופטת
אב"ד**